VIII. SPRAWOZDANIE

WYDZIAŁU

Krakowskiego Tow. oświaty ludowej.

Rok 1890.

(Przedłożone na Walnem Zgromadzeniu 26 Czerwca 1891).

W KRAKOWIE,
Nakładem Towarzystwa oświaty ludowej.
CZCIONKAMI DRUKARNI ZWIĄZKOWEJ
pod zarządem A. Szyjewskiego.
1891.

VIII. SPRAWOZDANIE
WYDZIAŁU
KRAKOWSKIEGO TOWARZYSTWA OŚWIATY LUDOWEJ
rok 1890.

Rok 1890 zajmuje wybitne miejsce w rozwoju Towarzystwa oświaty ludowej w Krakowie ze względu, że działalność Towarzystwa nigdy nie dosięgła takich rozmiarów, jak właśnie w roku ubiegłym. oraz że rozciągnęła się na nowe zupełnie kierunki.

Z końcem roku 1889 liczba czytelń wynosiła 196, w ciągu roku 1890 przybyło czytelń 107, a w pierwszych czterech miesiącach r. 1891 założono jeszcze 42 nowych czytelń, a nadto dwie zwinięte czytelnie na nowo przywrócono do życia, tak że liczba czytelń wynosi obecnie 345. a od r. 1889 przybyło czytelń 151.

Ponieważ w r. 1889 założono czytelń 59, w 1890 r. 107, przeto okazuje się zdwojona czynność w zakładaniu nowych czytelni. Wydział Towarzystwa starał się o ile możności spiesznie odpowiadać stawianym wymaganiom, a ma nadzieję, że przy wzrastającej chęci czytania, oraz zaufania do działalności naszego Towarzystwa, należy oczekiwać w przyszłości coraz większej liczby zgłoszeń w zakładaniu czytelni. Do czytelni nowo założonych w r. 1890 Wydział wysłał 11.885 książeczek w wartości 3.086 złr. 2 ct., nadto dla zasilenia czytelń dawniej założonych nowemi książkami, wysłano dla 14 czytelń 920 książek wartości 280 złr. 61 ct. Prócz tego podobnie jak lat poprzednich Wydział wysłał w darze do czytelń polskich na Szlązku i dla kilku innych czytelń 481 książeczek wartości 161 złr. 48 ct. Razem więc w r. 1890 wysłano 13.286 książeczek wartości 3.530 złr. 11 ct. I ta ilość książeczek nie obejmuje całej wysyłki, gdyż jeszcze rozesłano i rozdano z górą 2.000 dziełek za darmo, przeważnie z powodu uroczystości pogrzebu ś. p. Adama Mickiewicza, razem więc rozesłano w r. 1890 15.488 książeczek. W ciągu pierwszych kilku miesięcy r. 1891 na założenie nowych czytelń użyto 4.904 książeczek wartości 322 złr. 42 ct., a na zasilenie 31 czytelń dawniej istniejących, 2.247 książek wartości 672 złr. 3 ct., czyli razem 7.151 książeczek wartości 1.900 złr. 21 ct. Od końca zatem 1889 r. rozesłano książeczek **22.649** wartości **5.430** złr. **32** ct. Gdy zaś po koniec r. 1889 było rozesłanych książeczek 28.625, przeto od tego czasu w ciągu r. 1890 i początków roku bieżącego rozesłano niemal drugie tyle książek, co w ciągu 8 lat poprzednich. Działalność więc Towarzystwa w kierunku zakładania nowych czytelń i rozsyłki książek, w ostatnim roku okazała się wielce ożywioną. W tych zaś wykazach

jeszcze nie wzięto w rachubę rozsyłki dziełek, połączonej z uroczystością 3 maja.

Obok zakładania nowych czyteln, zasilanie dawniej założonych nowemi książkami, ożywiło na nowo ruch w tych czytelniach, częstokroć bowiem zdarza się, że skoro książeczki w czytelni zostaną przeczytane przez gorliwych czytelników, ruch ustaje i zmniejsza się liczba czytelników dla braku nowości. Kiedy zaś w ostatnich czasach zasilono 45 czyteln, to jest czwartą część czyteln założonych przed r. 1890, wątpić nie można, że to da popęd do większego ruchu w tych dawnych czytelniach. W sprawozdaniach zaś w tym roku otrzymanych, znajdujemy nowe prośby o zasilenie, którym będzie należało w miarę możności zadość uczynić.

Dla czyteln nowych prenumerujemy znaczną liczbę czasopism, a prenumerata ich wyniosła w r. 1890 886 złr., wobec 650 w roku poprzedzającym, suma zatem zwiększyła się o dwieście kilkadziesiąt złr. Ten ciągły wzrost kosztów na prenumeraty, który ze zwiększaniem ilości czyteln musi zabierać coraz znaczniejsze kwoty, wywołuje usiłowania Wydziału Towarzystwa, przesunięcia części tych wydatków na miejscowe siły, przez zachętę do prenumeraty miejscowych opiekunów lub samych czyteln. Nie możemy jednak zaniechać rozszerzania czasopism, w których leży potężna dźwignia ruchu umysłowego i które dostarczają materyału do pogadanek, jakie odbywają się w czytelniach najczęściej na tle artykułów czy to o sprawach bieżących czy gospodarczych, umieszczanych w pisemkach ludowych. Pisemka te są bardzo lubiane i zawsze się o nie upominają.

Rok każdy przynosi coraz więcej pocieszających faktów, dotyczących rozwoju czyteln i ich wpływu. Przed paroma jeszcze laty, a nawet przed rokiem, w sprawozdaniach kierowników czyteln, czytaliśmy wiele narzekań na to, że walczyć muszą z trudnościami, z wpływami szkodzącemi ich pracy, że im brak wszelkiego poparcia. W sprawozdaniach otrzymanych w tym roku o wiele mniej podobnych narzekań. Nieprzyjaźnie względem czyteln zachowują się teraz zwykle sami tylko karczmarze. W Rzepienniku strzyżowskim jeszcze w roku zeszłym kilku członków gminy było przeciw czytelni, a w tym roku ci sami czytelnię chętnie popierali. Z paru zaledwie wsi donoszą o tem, że niektórzy włościanie straszą uczęszczających do czytelni, że będą musieli płacić za czytanie, lub że kto z inteligencyi niechętny czytelni, odwodzi od uczęszczania do niej. Te smutne objawy są jednak o wiele rzadsze i zdają się pochodzić raczej z osobistych pobudek, aniżeli z zasadniczego uważania oświaty za niebezpieczną, lub niepotrzebną dla ludu. Zwiększa się też chociaż powoli liczba dworów, biorących udział w życiu czyteln. W tym roku przybyło znowu kilku właścicieli dworów, którzy u siebie pozakładali czytelnie, i kilku innych, którzy opiekują się czytelniami, zachęcają do uczęszczania do nich, lub prenumerują dla nich pisemka, n. p. Raciborsko, Chorzelów, Skrzyszów, Przecław, Słupia. I tam jednak, gdzie kierownik czytelni nie znajduje dostatecznego poparcia, położenie o tyle polepszyło się, że czytelnia nie natrafia na przeszkody, a władza rządowa i szkolna,

oraz duchowieństwo przyjaźnie zachowują się wobec naszych instytucyj. co kierownikom dodaje otuchy i zaufania.

Chęć czytania jest bardzo powszechna. Starsze pokolenie czytuje mniej, przeważnie dla tego, że czytać nie umie; ale młodsi. to znaczy młodzież dorastająca i młodzi gospodarze czytają wiele. Korzysta stąd i starsze pokolenie, gdyż czytanie odbywa się często wspólnie na głos. Pogadanki i czytania wspólne w samych czytelniach są rzeczą zwykłą, donoszą o tem z różnych stron. Najczęściej mężczyźni nawet starsi, okazują większe zamiłowanie do czytania, w niektórych okolicach jednak kobiety czytają chętniej. Mężczyźni lubią więcej świeckie książki, kobiety religijne, jak żywoty świętych i t. p. Książki gospodarcze w niektórych czytelniach mało czytywane, w innych są bardzo rozrywane i najbardziej pożądane. Może najmniej jeszcze dotychczas lubują się włościanie w dziale nauk przyrodzonych, książeczki takie naukowe mniej aniżeli inne, trafiają do ich wyobraźni i zmysłu praktycznego i dla tego dopiero po dłuższem trwaniu czytelni włościanie chętniej zapoznają się z przyrodą. Można tu zaznaczyć niemal okresy w rozwoju czytelni. Zrazu dział religijny i powiastki moralne lub historyczne najbardziej są pożądane. Gospodarskie książki nie bywają ruszane, a rady gospodarcze książkowe traktowane z góry. W drugiej epoce rozwoju obok powyższych dziełek czytują także książeczki historyczne, a potem z kolei i gospodarcze, które powoli stają się konieczną potrzebą. Wówczas już ludność poczuwa pragnienie książek obszerniejszych, historya polska i kościelna, powieści większe historyczne, opisy krajów, misye, podróże są bardzo pożądane. Na samym ostatku objawia się potrzeba nauki o świecie i przyrodzie. Przynajmniej taką kolej najczęściej wskazują nam sprawozdania w rozwoju zamiłowania do czytania.

Sprawozdawcy nigdy z takiem umiarkowaniem nie przedstawiali korzyści z czyteln, jak w obecnym roku: kiedy w poprzednich sprawozdaniach można było obawiać się przesady, teraz jej wcale nie spotykamy; a gdy pomimo tego sprawozdania zaznaczają wszędzie nadzwyczaj pomyślne wyniki, można te ostatnie uważać jako niewątpliwą zdobycz moralną, do jakiej czytelnie stały się podwaliną. Najbardziej powszechne są twierdzenia, że czytelnie odwodzą od karczmy, że stawiają tamę pijaństwu, przyzwyczajają do pilnowania domu, do oszczędności. Kobiety dziękują czytelniom za to, że ich mężowie więcej pilnują domu. Obok tego moralność ma się powiększać, a zarazem czystość, schludność, przygłuszanie złych instynktów, obudzanie szlachetniejszych poglądów, poprawniejsze wyrażanie się. Książka pastuszków odrywa od nieprzyzwoitych często zabaw, a teraz pastuszkowie chwile wolniejsze uprzyjemniają sobie czytaniem, jak to donoszą n. p. z Górki węgierskiej, z Kamionki wielkiej i innych miejscowości. Książeczki historyczne rozbudzają poczucie polskości, uczą przywiązania do przeszłości, a nawet zbałamuconych powoli odwodzą od fałszywych opinij, przedstawiając dzieje nasze i teraźniejsze prześladowania w rzeczywistem świetle. Czytelnie też oddają największe usługi w rozszerzaniu się uczuć patryotycznych.

Czytelnia oddziaływa na gospodarstwo, wielu gospodaruje tak, jak w książeczkach im radzą, w chorobach zwierząt udają się do weterynaryi, usuwają inwentarz z domów, urządzają gnojówki lepiej i z uwzględnieniem potrzeb sanitarnych, nawet wewnętrzne urządzenie izb więcej jest postępowe.

Chcąc podać tem wierniejszy obraz wyników jakie przyniosły sprawozdania, zestawiamy poniżej krótkie streszczenie wrażeń, jakie na nas wywarły sprawozdania pochodzące z czytelń założonych przed 1 maja 1890 r. Sprawozdań tych otrzymaliśmy razem 180.

Powiat *Biała*, sprawozdań 10. Czytelnicy liczni należą do młodszego pokolenia, starsi czytują mało. Wzięcie mają najbardziej książki religijne i historyczne. Dziełka gospodarcze nie wiele są czytywane, n. p. z Łęk pisze sprawozdawca, że zdaniem wieśniaków z ksiąg nie można gospodarować, a na małą poczytność tego działu uskarżają się i z innych czytelń, n. p. z Wilamowic, z Lipnika. Moralny wpływ czytelń bardzo dobry, a specyalnie w okolicy Białej gdzie szkoły są niemieckie, czytelnie mają wpływać na lepsze wyrażanie się po polsku. W Starej wsi złożono 7 złr. na zakupienie książek.

Powiat *Bochnia*, sprawozdań 11. Czytają najwięcej młodzi i to mężczyźni, tylko z Okulic donosi kierownik, że tam kobiety chętniejsze są do czytania. W bocheńskim powiecie książki gospodarcze są czytywane bardzo chętnie i rady gospodarcze są stosowane w praktyce, sprawozdania wyraźnie podnoszą czytanie nawet weterynaryi i hygieny. Chętnie też czytują czasopisma, ale niemal w każdej wsi inne pismo najwięcej znajduje zwolenników.

Powiat *Brzozów*, 1 sprawozdawca z Golcowej zaznacza, że młodzi chcieliby stosować w praktyce rady gospodarskie, ale starsi na to nie pozwalają, wpływ więc czytelni objawia się w odsuwaniu się od karczmy, w wyższym sposobie myślenia i przygłuszaniu złych instynktów.

Powiat *Brzesko*, 4 sprawozdania. Kierownicy czytelń w Złotej i Zakliczynie tak wielką widzą chęć czytania, że możnaby co miesiąc zmieniać książki; czytelnicy ciągle pytają o nowe dziełka, a dawne powtórnie odczytują. Najbardziej tam lubią dziełka historyczne i gospodarcze.

Powiat *Chrzanów*, 9 sprawozdań. Książki bywają po kilkakroć czytane, w czytelniach wspólne pogawędki i czytanie gazet, między skutkami są wyraźnie podnoszone: większy porządek, czystość w izbach. Założenie czytelni w Grójcu wywołało ten skutek, że wkrótce można było do życia powołać kółko rolnicze. W chrzanowskim chętnie czytają dziełka gospodarcze, mianowicie o nabiale i hodowli drobiu.

Powiat *Dąbrowa*, 5 sprawozdań. Starsi rzadko uczęszczają do czytelni, w Oleśnie tylko jak są zaproszeni na odczyty, książki gospodarcze są bardzo potrzebne, ponieważ włościanie widzą, że jak gospodarstwa maleją, muszą być lepiej uprawiane. Przedtem nie chcieli słyszeć o kółku rolniczem, a teraz po założeniu czytelni szybko dążą do utworzenia sklepiku. W Samocicach odbywają się wspólne czytania i pogadanki co niedzielę i czwartki i na te zebrania zakupiono ze

składek lampę wiszącą, oraz zakupiono dziełka X. Gondka, które tam lud bardzo ceni.

Powiaty *Gorlice, Grybów, Jarosław* i *Kolbuszowa*, razem 9 sprawozdań. Z Rzepiennika strzyżowskiego donoszą, że książki treści naukowej i gospodarczej nie przypadają do gustu, ponieważ włościanie twierdzą, „że w naszej wsi nie da się tego zrobić, co tam w książkach piszą“. Natomiast z Rzepiennika ruskiego proszą o więcej książek gospodarczych, bo młodsi gospodarze, którzy chodzili do szkół, korzystają wiele i wyznają, że wiele im jeszcze brakuje, aby mogli być dobrymi gospodarzami. Starsi wprawdzie sami nie czytają, ale nie bronią dzieciom czytywania. Młodzi też gospodarze nie upijają się zupełnie, bo poznali złe, któremu sami byli winni, oszczędzają grosz i posełają chętniej dzieci do szkoły. Z Rzepiennika marciszewskiego znowu nie tylko donoszą, że lud chętnie gromadzi się na odczyty i pogadanki, ale że czytanie książek zachęciło do poprawy gospodarstwa i do sprowadzenia kilku sieczkarń, młocarń ręcznych i kilkudziesiąt kos srebrno-stalowych. Ponieważ narzędzia sprowadzone okazały się bardzo praktyczne, to zachęci zapewne do liczniejszego używania takich narzędzi na przyszłość.

Z *Ptaszkowy* donoszą, że lud pod wpływem czytelni wiąże się w stowarzyszenia, jak kółka rolnicze, ulepsza gospodarstwo, nie daje się oszukiwać, jest moralniejszy. Tam jednak gospodarcze książki nie wywierają wpływu, gdyż włościanie wyrażają się: „ja bym mu tu kazał przyjść, gospodarzyć, niechby sobie poradził!“

W *Kolbuszowskiem* mimo, że czytelń tylko dwie, książki gospodarskie są czytywane i gospodarstwa ulepszają się. Ludzie są moralniejsi i zaprzestają sporów między sobą.

Powiat *Kraków*, 17 sprawozdań. W powiecie krakowskim nie wszystkie czytelnie rozwijają się równie dobrze, i tak czytelnie w Kobylanach, Zwierzyńcu, Łobzowie, mają mało czytelników, najwięcej z pomiędzy młodzieży szkolnej i ztąd książki gospodarskie są pomijane, a w Kobylanach i czasopisma mają leżeć nie porozcinane. W Mogile czytelnia nie istnieje, chociaż formalnie nie została zwiniętą. Inne czytelnie rozwijają się pomyślnie. Z Prus donoszą, że książki gospodarskie są najbardziej czytane, bo też na 35 czytających jest 20 gospodarzy, którzy czytają książeczki zawodowe i historyczne.

W *Zabierzowie* lud staje się dbałym o posełanie dzieci do szkoły, lepiej gospodaruje, mianowicie ulepsza się chów zwierząt domowych i drobiu, budują domy murowane z większemi oknami; gmina zorganizowała straż ochotniczą, zamierza wystawić kaplicę, pijaństwo ustało, wesela i chrzciny odbywają się skromniej. W Bieńczycach na skutek czytelni zmniejszyło się pijaństwo i kradzieże, wzrasta poczucie własnej godności i znajomość ustaw.

Powiat *Krosno*, 5 sprawozdań. Czytelnie rozwijają się, czytują więcej młodzi, gdyż starsi często nie umieją czytać, słuchają jednak czytania chętnie i korzystają z niego. Tam gdzie książek gospodarczych i naukowych jeszcze nie czytają, lubią tej treści powiastki, jak

Maślanki: Zamożny gospodarz, a używają do pomocy weterynaryi Kubickiego. Skutek czytelń to czystość i schludność w mieszkaniu, w ubieraniu dzieci, bieleniu izb, usuwaniu z nich inwentarza. Z Zeglec donoszą, iż niektórzy włościanie wyrażają chęć nabywania książeczek.

Powiat *Limanowa*, 4 sprawozdania. Z tego powiatu donoszą jeszcze o walce, jaką trzeba staczać z żywiołami niechętnemi czytelniom. W tym powiecie jednak dopiero w ostatnim roku powiększyła się o 9 liczba czytelń, co wskazuje, że usposobienie przeciwne czytelniom nie musi być powszechne.

Powiat *Łańcut*, 7 sprawozdań. Chęć czytania we wszystkich czytelniach wielka, ale więcej rozwinięta do spraw politycznych, to też czytują chętniej większe dzienniki, aniżeli pisma ludowe. Ztąd też większa chęć do gazet i powieści, aniżeli do książek gospodarczych, a nawet okazują niedowierzanie do tego, co piszą o gospodarstwie. Jednak w Soninie i Siennowie czytują chętnie o gospodarstwie i rady zastosowywują w praktyce, żądają książeczek o hodowli świń i drobiu; a niektórzy włościanie mają sami zakupywać takie książeczki. Ze Sonina też donoszą, że włościanie zaprowadzają kuchnie angielskie, stawiają kominy, wracają do swojskich strojów, używają lepszej uprzęży dla koni, unikają karczmy, a szkole okazują większą niż dawniej przychylność.

Powiat *Mielec*, 7 sprawozdań. Czytelnie doznają tu opieki dworów, a wpływ ich na gospodarstwo, na staranność około nawozu, na schludność w domu i na oszczędność jest wyraźnie zaznaczony. W Józefowie i Chorzelewie czytelnia doprowadziła do założenia kółka rolniczego; w Chorzelewie jeden włościanin wystawił chatę według planu podanego w „Budownictwie zagród włościańskich". W Wampierzowie włościanie sami prenumerują gazetki i zakupują książeczki Macierzy. Ze Złotnik donoszą, że czytelnia wypełnia próżnię wieczorów zimowych, a przez to wieśniak unika karczem i jarmarków.

Powiat *Myślenice*, 13 sprawozdań, które podnoszą korzystny wpływ czytelń na moralność, mianowicie na ustanie pijaństwa, na poprawę rolnictwa; są one podstawą do zakładania Kółek rolniczych n. p. w Trzemeśnie. Z Rabki donoszą, że włościanie uprawiają rolę według rad z książeczek czerpanych, że nabrali chęci hodowania pszczół, że obsadzają miedze śliwami: mimo że tam więcej czytelników zajmują dziełka historyczne, żywoty sławnych mężów, aniżeli książeczki rolnicze. Ze Skomielny donoszą jako o skutku czytelni, że żydzi w karczmach zaczynają narzekać na biedę,

Powiat *Nowy Targ*, 10 sprawozdań. Pożyczają książki licznie, ale w każdej niemal okolicy inne warstwy najwięcej czytają. W Szczawnicy cieśle i mularze, a kobiety żądają żywotów świętych, w Krościenku czytają mężczyźni, kobiety tylko słuchają czytania, w Nowem Bystrem czytają młodzi, szczególniej kobiety, w Białym Dunajcu młodzi. W Szaflarach odstręcza od czytelni brak nowych książek, gdyż wielu czytelników wszystkie książki poprzeczytywało i potrzeba dla starszych książek o szerszym zakroju, a to samo donosi kierownik czytelni w Białym Dunajcu. Skutki najwięcej wybitne są pod względ-

dem moralnym, oduczają się trawić czas na próżno, odstręczają się od karczmy, poznają historyę ojczystą, co wszędzie wpływa na podniesienie uczuć potryotycznych.

Powiat *Nowy Sącz*, 1 sprawozdanie z domu karnego przypisuje zmniejszenie liczby więźniów wpływowi czytelń, gdyż zmniejsza się znacznie liczba więźniów, od kiedy mnożą się czytelnie w okręgu sądowym. Przed siedmioma laty zimową porą bywało do 400 więźniów, w roku 1889 tylko 216, a ostatniej zimy 200. Pod wpływem książek kierownik czytelni nieraz słyszał postanowienie poprawy.

Powiaty *Nisko, Pilzno, Rzeszów*, razem 7 sprawozdań. I w tych czytelniach, jak w ogóle, młodzi czytają więcej, jednakże czytelników dostarczają i starsi gospodarze. W Grudnej dolnej gospodarze z początku z obawą odwiedzali czytelnię i dopiero po kilku odczytach obawa znikła. Wszędzie czytelnia wpływa na trzeźwość, na zmniejszenie plotek, a tem samem na umoralnienie np. w Ulanowie, Dylęgówce, oraz na ulepszenie w gospodarstwie.

Powiat *Ropczycki i Sanocki*, 11 sprawozdań. Tu w samych Ropczycach ruch pomiędzy czytającemi bardzo osłabł w porównaniu z dawniejszymi laty, przyczyny jednak nie podano. W innych czytelniach najwięcej czytają młodzi, bo tu szkół nie wiele i starsze pokolenie nie umie czytać. Wpływ czytelń bywa znaczny; w Nockowy uznano potrzebę założenia szkoły i gromadzą na ten cel fundusze. W Ostrowie i Bobrowy podniosła się liczba uczniów w szkole; prócz tego zakładają sady, pasieki, ulepszają gospodarstwa.

Powiat *Tarnów*, 6 sprawozdań. Ludność okazuje zamiłowanie do czytania, schodzą się do domów, aby słuchać czytających. Donoszą jednak z Janowic i Krzyża, że książek z nauk przyrodzonych nie czytają najpierw dlatego, że są mało rozumiane, a potem, że nie mają do nich zaufania, bo na przeszkodzie stoją stare uprzedzenia np. ropuchę, jeża, kreta, wróbla uważa każdy włościanin za wroga, a czytając o ich użyteczności nie może temu uwierzyć. W Gromniku znowu włościanie nie lubią powiastek, nazywają je bajkami — podobnie jak to i w paru innych miejsaach zauważono. Tam też są niechętni książeczkom dającym rady i przestrogi, jak to nam również donoszą z Liszek, że lud nie lubi artykułów wytykających surowo wady u włościan. Objawy te nie są wszelako powszechne, skoro z niemi tylko w paru miejscowościach spotkać się przychodzi. Jako skutek czytelni w Rudce podaje jej kierownik wzmagającą się biegłość w czytaniu i rozumieniu czytanych dziełek. Przeciętny czytelnik dosyć dokładnie może zdać sprawę o treści i celu przeczytanej książki. W obejściu między sobą lud staje się mniej szorstki, w wyrażeniach delikatniejszy, dba więcej o czystość koło siebie, ochędostwo w domu i około zabudowań zwiększa się. W Rzuchowie pijaństwo zmniejszyło się, lud stał się oszczędniejszym i pracowitszym, dzieci posyła chętniej do szkoły i niejedną radę wyczytaną zastosowywują w gospodarstwie.

Powiat *Tarnopol*, sprawozdanie z Łozowej. Czytają zarówno wszyscy, nabierając zamiłowania do lepszego gospodarowania i staranniejszego obchodzenia się z inwentarzem.

Powiat *Tarnobrzeg*, 7 sprawozdań. Najwięcej korzyści odnosi młode pokolenie, starsi np. w Jaślanach unikają nauki i w gorzałce widzą wszystkie rozkosze, chociaż stamtąd donoszą, że czytelnia ma przeciwników i między inteligencyą. U młodszych widzimy postęp, ubierają się schludniej, mówią poprawniej, pozbywają się gburowatości, zakładają ogródki kwiatowe, czyszczą drzewka. Z Mokrzyszowa piszą, że włościanie uprawiają teraz staranniej pola, a czytelnia i Kółko rolnicze tak podziałały, że zaledwie kilku ludzi wódkę pije. Nie chodzą do karczmy, grosz zaoszczędzają — donosi z Gorzyc kierownik czytelni.

Powiat *Wadowice*, 12 sprawozdań. W Żygodowicach odmiennie jak gdzieindziej najwięcej zajmują książeczki z nauk przyrodzonych, na drugiem miejscu kładą obrazki z życia ludu, słabo czytający ograniczają się na same dziełka treści religijnej, a dzieci lubią książeczki patryotyczne. W Inwałdzie wszystkie książki czytają z wyjątkiem gospodarczych. W Bachowicach olbrzymi wpływ na młodszą generacyę wywiera czytelnia, od lat kilku młodzież zupełnie zmieniła się, prawie do niepoznania. Przez czytanie książek i czasopism — pisze sprawozdawca z Frydrychowic, odnoszą czytelnicy wielki pożytek, są gospodarniejsi, oszczędniejsi, grzeczniejsi i uprzejmiejsi w obcowaniu z drugimi, porzucają pijaństwo, a biorą się do pracy z większą wytrwałością, przytem czytelnia jest wielką podporą Kółka rolniczego.

Powiat *Wieliczka* 17 sprawozdań. Liczba czytelń jest tu największa, ale z 29 czytelń założonych przed 1 maja 1890 r. tylko 17 nadesłało sprawozdania. Z pomiędzy pozostałych jednak czytelnia w Chorągwicy z powodu wyjazdu kierownika chwilowo zawieszona, w Grajowie i w Rybitwach z braku kierownika zwinięta, z dwóch wypożyczalni ruchomych w Wieliczce jedna zwinięta z powodu przeniesienia kierownika. W Wiśniowy pisze sprawozdawca z czytelni niema widocznych pożytków z powodu wielu nieprzyjaciół, jednak pożyczało książki 85 osób i kierownik uprasza o więcej nowych książek, bo lud lubi nowości. Sprawozdania z innych czytelń stwierdzają po większej części pomyślny rozwój tychże, np. ze Świątnik górnych donoszą o wpływie czytelni na ład, porządek i oszczędność, na uchylenie pijaństwa, bijatyk, a nawet pieniactwa i próżniactwa. W Gdowie pragną wynająć lokal na czytelnię, zainteresowali się Kółkiem rolniczym, organizują straż ogniową, co wszystko przypisano wpływowi czytelni. W Dobczycach czytelnia wywiera głównie wpływ na dzieci; grunta tam bardzo podzielone, brak sadów, stąd i książeczki gospodarcze są mało czytane.

Powiat *Żywiec*, 5 sprawozdań. Korzyści w tej okolicy są gospodarcze, w Krzyżowej wielu poprawiło gospodarstwa, stosując się do rad zaczerpniętych z pism i książek. W Radziechowie znowu gospodarcze książki są mniej czytane, tu zaś byłyby potrzebne dziełka o sadownictwie, bo tu ludność prowadzi wielki handel śliwkami do Prus, z czego zarabia po kilka tysięcy złr. rocznie. W Lachowicach ze składek czytelników prenumeruje się 4 czasopisma; wszystkie książeczki już przeczytane, i stąd zmniejszony zapał do czytania.

Sprawozdania powyższe obejmują połowę czytelń istniejących, ruch ten który powyżej jest oznaczony i wpływ czytelń należałoby zatem podwoić, aby dojść do rzeczywistego ocenienia skutków, jakie one wywierają. Grupując czytelnie według geograficznego położenia, spotykamy całą część zachodnią kraju, położoną po lewej stronie Dunajca licznie zaopatrzoną w czytelnie. Grupa ta obejmuje 12 powiatów: Biała, Żywiec, Chrzanów, Wadowice, Myślenice, Wieliczka, Kraków, Bochnia, Limanowa, Brzesko, Nowy Targ, Nowy Sącz, w których jest czytelń 203, a z wyjątkiem powiatów Żywieckiego i Brzeskiego, które mają po 9 czytelń: wszędzie ich liczba jest wyższą od 10, a najwięcej czytelń mają powiaty Kraków 22 i Wieliczka 35 czytelń. Druga grupa obejmuje powiaty pomiędzy Dunajcem i Sanem, w których czytelń przeważnie jest mniej, gdzie nawet znajdują się powiaty przerywające ciągłość pomyślniejszych stosunków, jak np. Pilzno i Kolbuszowa mające tylko po 2 czytelnie i wchodzące klinem wśród powiatów o większej liczbie czytelń. Można tu wydzielić dwie grupy, łącząc ze sobą powiaty Ropczyce, Mielec, Tarnobrzeg, Łańcut, Nisko i Rzeszów mające 64 czytelń, a z tych 4 pierwsze powiaty mają przeszło po 10 czytelń. Mniejsza druga grupa obejmuje powiaty: Tarnów, Gorlice, Jasło, Krosno o 28 czytelniach. Reszta czytelń jest rozsiana po kraju w pozostałych 15 powiatach, w których jeszcze posiadamy czytelnie, gdzie jednak wystąpienia nasze są bardziej sporadyczne i gdzie należy nam dopiero pozyskiwać teren. Mamy tu na uwadze szczególniej prawy brzeg Sanu, czyli cały wchód kraju, w którym liczba naszych czytelń jest jeszcze niewielka. Mamy nadzieję, że przy poparciu jakie naszemu Towarzystwu zapewnił Konsystorz metropolitalny lwowski, przyjdzie nam teraz łatwiej rozwinąć się w tamtych okolicach kraju. Dodać wszelako należy, że w okolicach Lwowa działa lwowskie Towarzystwo oświaty, które w tamtych stronach według ostatniego sprawozdania posiada 132 czytelń.

Odczyty popularne, jakie Towarzystwo urządza w Krakowie zimową porą, miały i w roku 1890 wielkie powodzenie. Wielka sala amfiteatru św. Anny, w której to odczyty odbywają się, bywa zawsze zapełniona, niekiedy przy odczytach historycznej treści bywała szczelnie nabitą, tak że musiano odmawiać wpuszczania większej liczby osób. Odnosi się to przedewszystkiem do odczytów profesora Miklaszewskiego. Tenże w r. 1890 prowadził w dalszym ciągu swoje wykłady o epoce sejmu czteroletniego, które zakończył w r. 1891 szeregiem świetnych odczytów poświęconych konstytucyi 3 maja.

Szlachetna gotowość na jaką Towarzystwo natrafia u prelegentów przeważnie nauczycieli szkół średnich, daje mu możność utrzymania tych odczytów, które wywierają znaczny wpływ na ogólne wykształcenie rzemieślników. Obok nich uczęszcza na odczyty pewna liczba inteligencyi mianowicie płci żeńskiej, dla których odczyty te są niezmiernie ważnym pokarmem duchowym. Można to poznać i z liczby uczestników i z gorących podziękowań, jakiemi obdarzają prelegentów. Jedyna też to dla wykładających nagroda, do której

przyłącza się Wydział, składając im także publiczne najszczersze podziękowanie.

W r. 1890 odbyły się następujące odczyty:

1. Prof. Dr. Augusta Sołowskiego: O Księstwie warszawskiem.
2. Prof. Bron. Gustawicza: O gwiazdach spadających i aerolitach.
3. Prof. Dr. J. Rostafińskiego: Jak się tworzy mąka w roślinach.
4, 5 i 6. Prof. Juliusza Miklaszewskiego: Polska przed sejmem czteroletnim.
7. Dr. Czesława Pieniążka: O Brodzińskim.
8. Dr. Franciszka Tomaszewskiego: O telegrafie.
9. Prof. Dr. Kleczyńskiego: O spisie ludności.
10. Prof. X. Dr. Chotkowskiego: O organizacyi cechów w wiekach średnich.

Wielka narodowa uroczystość sprowadzenia zwłok śp. Adama Mickiewicza, była powodem do urządzenia specyalnych popularnych odczytów o Mickiewiczu. — Takich odczytów urządziło nasze Towarzystwo pięć, a mianowicie mieli takowe: 1. Dyrektor Julian Maciołowski; 2. Prof. Czesław Pieniążek; 3. Prof. Dr. Teofil Ziemba; 4. Prof. Włodz. Maślak; 5. Prof. Józef Szafran.

Nadto z inicyatywy Towarzystwa oświaty, odbyły się bezpłatnie odczyty popularne o Mickiewiczu w Bochni i w Tarnowie z wielkiem powodzeniem.

Uroczystość Mickiewicza dała naszemu Towarzystwu sposobność do rozszerzania wiadomości o tym genialnym poecie i znakomitym patryocie. Towarzystwo nasze stojąc na gruncie pracy i nauczania, pragnęło uczcić pamięć wielkiego poety rozszerzeniem wiadomości o nim, jego życiu i pismach, a tem samem zaszczepić zarzewie uczuć narodowych w niższych warstwach ludności. W tym celu wydział Towarzystwa rozesłał do wszystkich czytelń pisemka przystępne dla ogółu, opisujące działalność największego naszego poety, wzywając kierowników, aby wszędzie po czytelniach odbyły się również odczyty pouczające o życiu i pismach Mickiewicza. Odczyty podobne istotnie w bardzo wielu miejscowościach przyszły do skutku. Nadto Wydział wziął urzędownie udział w pochodzie pogrzebowym, gdzie był reprezentowany przez 5 delegatów, a w dniu pogrzebu urządził poważną uroczystość w Ogrodzie strzeleckim połączoną z żywemi obrazami i z przedstawieniem trzeciej części Dziadów. Uroczystość świetnie udała się dzięki pomocy jaką Towarzystwu udzielili pp.: Prof. Czubek, Dr. Ożóg; artyści pp.: Stachiewicz, Rygier, Lubicz, Błotnicki, Dyrdoń, chóry Sokoła, Echa i Harmonii, oraz pewna liczba młodych ludzi, przeważnie akademików, oraz pań uproszonych do występowania na scenie i w żywych obrazach, za co niech nam wolno będzie wszystkim złożyć publiczne podziękowanie. Dzięki tej pomocy przedstawienia zupełnie się powwiodły, uroczystość wypadła ku powszechnemu zadowoleniu i przyniosła znaczny dochód na cele naszego Towarzystwa. Na uroczystości była obecną znaczna liczba włościan, a jak obecni przekonać się mogli, wykazywała ona taką znajomość Pana Tadeusza, jakiej nawet w ogóle nieprzypuszczano. Z uroczystością naszą na życzenie głównego

komitetu urządzającego pogrzeb śp. Adama Mickiewicza, a z inicyatywy ówczesnego Rektora Dr. Korczyńskiego połączono przyjęcie dla włościan, na którem było obecnych do 150 włościan z różnych stron. Komitet pogrzebu udzielił na ten cel Towarzystwu subwencyę w kwocie 200 złr., składki pokryły część drugą, a Towarzystwo dopłaciło jeszcze 109 złr. 99 ct., które figurują jako specyalny wydatek w naszem zamknięciu rachunkowem. Podczas przyjęcia wygłoszone mowy, ze strony przyjmowanych wykazały bardzo pocieszające dowody rozpowszechnionej samowiedzy narodowej, połączonej ze znajomością historyi polskiej i z właściwym zupełnie sposobem oceniania zdarzeń historycznych. Każdy z biorących udział w uroczystości niewątpliwie zachował też w pamięci owe objawy wyższych uczuć i poglądów, jakie ta uroczystość z głębi serc wydobyła i ku powszechnej radości uwydatnić zdołała.

W zeszłorocznem sprawozdaniu podaliśmy wiadomość, że Towarzystwo nasze usiłuje przenieść myśl takich popularnych odczytów do większych miast. W tym kierunku nie wiele wprawdzie zdziałano, zrobiono jednakże początek. Poseł Szczepanowski przyjął zaproszenie do Białej i tam mówił o organizacyi robotników w Anglii; a w roku bieżącym przemawiał na tem samem miejscu X. Dr. Włod. Chotkowski. Odczyty te miane w czytelni w Białej, według sprawozdania jakie mamy, wywarły bardzo korzystny wpływ i są przez kierownika czytelni uważane jako jeden z bardzo ważnych środków ożywienia w Białej polskiego społeczeństwa, pozbawionego wszelkiego publicznego polskiego słowa i przygniatanego przez niemczyznę.

Przypadająca na rok 1891 stuletnia rocznica ogłoszenia Konstytucyi 3 maja, mimo że już przeszła, należy do przyszłego sprawozdania z r. 1891, zaznaczyć tu tylko potrzeba, że wydział Towarzystwa w r. 1890 powziął inicyatywę w wydaniu dziełka dla ludu objaśniającego rocznicę i w tym celu rozpisał konkurs na napisanie odpowiedniej pracy. Wydział naznaczył wysoką stosunkowo nagrodę 150 złr. w nadziei, że oprócz pięknej myśli i spodziewane wynagrodzenie zachęci kilku lepszych pisarzy do nadesłania swoich prac. Wprawdzie nadzieje te zawiodły, ale wówczas Wydział udał się do profesora Miklaszewskiego o napisanie odczytu popularnego o Konstytucyi 3 maja i rozesłał go jeszcze na czas, aby można było na jego podstawie wygłosić w czytelniach odczyty o tej narodowej pamiątce. Odczyt prof. Miklaszewskiego został więc przez nas rozesłany do wszystkich naszych czytelń, a członkowie Wydziału pp. Żółtowski i Kazimierz Lange na własny koszt zrobili z niego odbitki pierwszy 5000, drugi 1000 egzemplarzy i rozesłali je do wszystkich nauczycieli ludowych i wielu innych osób. Książeczki te rozdawano także w Krakowie, a między innymi także uczennicom szkoły dla sług.

Szkoła dla sług to również nowa instytucya powołana do życia przez nasze Towarzystwo i zaznaczające nowy kierunek jego pracy. Powstaje ona z początkiem marca 1890 r. a kończy w czerwcu 1891 swój pierwszy od zwyczajnego o wiele dłuższy rok istnienia. Sprawozdanie przez Dyrekcyę szkoły złożone Wydziałowi Towarzystwa

a na końcu zamieszczone w całości, wskazuje. że szkoła jest instytucyą wielce użyteczną. Uczęszczało do 5 jej oddziałów 255 uczennic, i wiele z nich bardzo regularnie, a z niemałą dla swego umysłu korzyścią. Szkoła ta stoi poświęceniem i bezinteresowną ofiarą pracy tych czcigodnych osób z grona nauczycielstwa obojga płci, które podjęły się bezpłatnego nauczania i z wielką gorliwością oddają się swemu pięknemu powołaniu. Wydział Towarzystwa z największym szacunkiem i z prawdziwą wdzięcznością wspomnieć musi o tem szlachetnem poświęceniu, które mu pozwoliło urzeczywistnić myśl, bez pomocy podobnej niemożebną do zastosowania w życiu.

W rozwoju naszych czytelń niejednokrotnie przychodziło nam spotkać się z potrzebą czytelń w miastach nie dla najniższych warstw społeczeństwa, ale dla klasy rzemieślniczej. Mniej wybitnie występuje to po małych miasteczkach, których mieszkańcy nie różnią się od ludności wiejskiej, ale natomiast uwydatnia się w miastach większych, gdzie widoczna jest potrzeba czytelń zaopatrzonych w książki innego rodzaju, niżeli są te, które dla ludności wiejskiej wystarczają. Stąd też zauważyliśmy, że nasze czytelnie po miastach założone często mniejsze mają powodzenie, aniżeli czytelnie wiejskie. Wydział Towarzystwa wybrał też komisyę ze swego grona do ułożenia katalogu książek dla czytelni miejskich i zainicyował zbieranie funduszu na zakładanie miejskich czytelń przy sposobności corocznych uroczystosci poświęcanych pamięci Mickiewicza. Na fundusz ten istotnie wpłynęły składki złożone przez grono profesorów i uczniów gimnazyum św. Anny. Kiedy w tym już roku X. Bukowski podjął myśl wydawania specyalnego pisma dla rzemieślników, Wydział wybrał komisyę do zbadania i rozpatrzenia sprawy. Czynność ta należy już do tych, które w r. 1891 zostały dokonane, nie możemy jednak dla ważności sprawy pominąć, że Wydział przyjął program, a nawet tytuł pisma „Rzemieślnik polski“, zaproponowanego przez komisyę i wydał odezwę wzywającą społeczeństwo do składek, celem urzeczywistnienia myśli tak wielkiego użytku publicznego. Jakkolwiek sprawa dotychczas nie jest stanowczo załatwioną, to przecież Wydział Towarzystwa nie traci nadziei, że mu się powiedzie doprowadzić ją do skutku i że już w przyszłem sprawozdaniu będziemy mogli mówić o wydawnictwie „Rzemieślnika“ jako o rzeczy dokonanej.

Pod koniec r. 1890, Wydział otrzymał wezwanie od Macierzy Polskiej, aby wziął udział w naradach towarzystw zajmujących się wydawaniem dziełek i pism ludowych. Wydział wydelegował na ten zjazd do Lwowa dwóch swoich członków. Zjazd nie przyniósł na razie wielkich korzyści, to pewna jednak że myśl podjęta przez Macierz Poską była zdrowa i że sama mnogość pism ludowych wskazywać się zdaje na potrzebę pewnego podziału pracy, a obowiązek dotarcia z książką i z pismem do wszystkich zakątków kraju, obowiązek szerzenia oświaty wszędzie i zajęcie się losem niższych warstw społecznych wymaga porozumienia się, oraz zorganizowania tak pracy, aby cel niezawodnie osiągnąć. Myśl też podobnej organizacyi coraz

więcej daje się uczuwać i zajmuje umysły członków Wydziału naszego Towarzystwa.

Z powyższego przedstawienia rozwoju naszego Towarzystwa w ubiegłym roku wynika, że czynności podejmuje ono liczne i że stopniowo wprowadza do swego programu coraz to nowe zadania. do których spełnienia potrzeba mu gorącej woli i pomocy społeczeństwa. Otoczone opieką swego Najdostojniejszego Protektora, ciesząc się zaufaniem władz autonomicznych i rządowych, spotyka się z uznaniem swej działalności w szerokich warstwach ludności. I w tym roku mamy do zaznaczenia fakta świadczące o życzliwem usposobieniu tylu osób, które złożyły dary na cele Towarzystwa naszego, albo obiecały popierać nasze cele. Komitet zajmujący się sprawą Banku ziemskiego w Poznaniu ofiarował nam $5^1/_2$ akcyi tegoż banku pochodzących z drobnych wkładek, a przedstawiających wartość 3300 złr., profesorowie wszystkich gimnazyów w Krakowie i uczniowie VII klasy gimnazyum św. Anny złożyli razem 100 złr. na fundusz wieczysty, p. Jerzmanoski z Nowego Yorku udzielił Towarzystwu 250 złr.; za pośrednictwem WPanny Markiewiczówny 53 złr. 90 ct. z Belgradu i ze Sofii 35 złr. 51 ct. Nie licząc tu subwencyi wysokiego Sejmu i innych instytucyj publicznych, oraz darów w książkach otrzymanych. Jeden z nadzwyczajnie doniosłych i przepełniających nas wdzięcznością faktów, jest odezwa z 26 stycznia 1891 r. metropolitalnego rz. kat. Konsystorza we Lwowie, wydana w kurendzie do wielebnego duchowieństwa dyecezyi lwowskiej, a przyjęta tak głębokiem poczuciem znaczenia oświaty dla ludu. że pozwalamy sobie prawie w całości ją tu powtórzyć.

„Umysł ludu raz rozbudzony z wiekowego uśpienia łaknie strawy duchownej i z ochotą garnie się do książek, z ciekawością wywiaduje się o nowiny jakie dzienniki ze świata całego przynoszą.

„Wobec takiego stanu rzeczy duchowieństwo, zdaniem naszym, nie może stać bezczynnie, ale przeciwnie winno brać żywy udział w tym coraz szersze koło ogarniającym ruchu. Niewątpliwie wielkim jest wpływ Kapłana na parafian w kościele, ale o ileż bardziej wpływ ten się spotęguje, jeżeli celem szerzenia prawdziwej chrześciańskiej oświaty zakładać będziemy w poszczególnych parafiach czytelnie, biblioteczki wiejskie zaopatrzone w doborowe dzieła, pisma zastosowane do potrzeb i pojęcia ludu.

„Czytelnie te staną się w krótkim czasie niewątpimy punktem w którym życie społeczne narodowe całej parafii się ześrodkuje, a wtedy i Kapłanowi jako naturalnej głowie parafii będzie dana możność wywierania skuteczniejszego wpływu po za kościołem na życie rodzinne, umoralnienie, podniesienie dobrobytu ludu jak i co najważniejsze utrzymanie swych parafian, w pośród licznych nieraz wiosek między ludnością innego obrz. kat. rozrzuconych, tak przy łać. obrz. jak i narodowości polskiej.

„Upłynione stulecia dowodnie stwierdzają, że Kościół katolicki zawsze zajmował się gorliwie pielęgnowaniem nauki z pieczołowitością matki dbał o oświatę prostaczków.

„Nie wolno więc i nam w obecnych czasach uchylać się od pracy w tym kierunku zwłaszcza, gdy jak codzienne niemal smutne doświadczenie stwierdza, nieprzyjaciele kościoła, państwa jak i porządku społecznego nie zaniedbują podsuwać ludowi pism i książek przeciwnych wierze i moralności szerzących waśń społeczną.

„Duchowieństwo będące wedle słów Chrystusa Pana „solą ziemi“ postawione jest tem samem na straży by złym prądom i przewrotnym zasadom zagradzało drogę pod strzechę włościańską.

„W pracy tej niemałą usługę mogą oddać czytelnie i biblioteki parafialne należycie kierowane. Dlatego też zwracamy uwagę WW. Duchowieństwa na Krakowskie Towarz. oświaty ludowej i wzywamy by nie skąpiło pracy w rozszerzaniu działalności tegoż Towarzystwa, a tem samem wzięło udział w pracy około szerzenia oświaty ludu.

„Spodziewamy się, że słowa nasze nie pozostaną bez skutku, ale przeciwnie WW. Duchowieństwo zapisując się licznie na członków tegoż Towarzystwa szczerze i wytrwale zajmie się zakładaniem czytelni i bibliotek w poszczególnych parafiach — przyczem zwracamy uwagę, że aby być członkiem Towarzystwa wystarcza płacić 1 złr. na rzecz tegoż Towarzystwa“.

Wspaniałe te słowa i uznanie jakie w odezwie znalazło nasze Towarzystwo, wysoce sobie cenimy. Mimo jednak słów tak łaskawych, mimo tylu objawów uznania, jakie działalność naszą spotykają, Towarzystwo nasze nie ma zapewnionej trwałej podstawy, gdyż wówczas stanąć ono może na silnych nogach, jeżeli jego działanie oprze się na powszechnym udziale w jego pracy całej inteligencyi, jeżeli będzie mogło oprzeć się na tysiącach członków. Już w poprzednich sprawozdaniach podnosiliśmy chęć zjednoczenia wszystkich warstw, klas i opinii, aby je zaprządz i użyć na rzecz zaspokojenia moralnych potrzeb ludu. Do urzeczywistnienia tej myśli r. 1890 nieznacznie tylko przyczynił się. Członków przybyło Towarzystwu 80, a że temu przybytkowi zawsze odpowiada pewna liczba członków występujących, przeto rzec można, że nie postąpiliśmy o wiele naprzód. Zawsze jeszcze środki do działania musimy zdobywać zapobiegliwością Wydziału, pomocą instytucyj publicznych lub finansowych, staraniem o wpływy nadzwyczajne, a nie czynnym udziałem społeczeństwa świadomego potrzeby i korzyści naszej pracy, a pragnącego zabezpieczyć jej byt trwały: i to budzi jeszcze zawsze troskę o przyszłość.

Otuchę w tem położeniu stanowi nam głównie ów zastęp pracowników, złożony przeważnie z księży i nauczycieli szkół ludowych, który nie żałuje dla ludu ciężkiej pracy, pomnaża się z liczbą czytelń, rośnie poświęceniem i poczuciem obowiązku, a na którym polega skuteczność naszych zabiegów, któremu też od nas należy się najpierwsze i najszczersze uznanie. To prawdziwi pracownicy na niwie Pańskiej.

W zamknięciu rach. ogłoszonem na końcu niniejszego sprawozdania, podano dochód zwkładek członków na 673 złr. 70 ct., a gdy w r. 1889

wynosił on 1578 złr. 93 ct., przeto mogłoby zdawać się, że rok ten okazuje wielki ubytek wkładek, tak jednak nie jest, albowiem we wkładkach 1889 r. mieściło się 612 złr., pobranych wcześniej na rok 1890, tak że wkładkl w r. 1889 właściwie wyniosły 966 złr. 93 ct., a wkładki roku ostatniego 1285 złr. 70 ct.

Podobnie koszta zakupna i oprawy książek w rachunku wydają się niższe aniżeli w r. 1889, co wydawać się może dziwnem przy tak wielkiej ilości książek zakupionych, jakoż w rachunkach niema jeszcze kilku pozycyj wydatków, które nie były zapłacone do czasu zamknięcia rachunkowego, a należności te co najmniej pochłoną całą pozostałość kasową.

Nakoniec wydatki administracyjne w tym roku były wyższe aniżeli dawniej, gdyż Towarzystwo dotychczas mieściło się w gmachu Collegium juridicum, a skoro musieliśmy szukać własnego kąta, opłacamy teraz czynsz za lokal i mieliśmy wydatki połączone z nabyciem koniecznych sprzętów i szaf na książki; ostatnie wydatki są jednorazowe, ale czynsz za lokal jest wydatkiem stałym, który odtąd corocznie obciążać będzie nasz budżet.

Dr. Wilhelm Dadlez,
sekretarz.

Ks. Dr. Józef Pelczar,
przewodniczący.

CZŁONKOWIE WYDZIAŁU:

Ks. Dr. Julian Bukowski.
Maryan Dydyński.
Józef Głuszkiewicz.
Wincenty Jabłoński.
Prof. Dr. Józef Kleczyński zast. przewodniczącego.
Kazimierz Langie.
X. Dr. Zygmunt Lenkiewicz.
Dr. Juliusz Leo.
Julian Maciołowski
Dr. Antoni Malkiewicz, podskarbi.
Dr. August Sokołowski.
Dr. Starzewski Tadeusz.
Wojtyga Jan.
Żółtowski Ignacy.

ZAMKNIĘCIE RACHUNKÓW

Krakowskiego Towarzystwa oświaty ludowej

za czas od 1 stycznia 1890 do 31 grudnia 1890 roku.

I. Obrót kasowy.

A Przychód.

1. Wkładki członków towarzystwa:						
za rok 1888	1 zł.	— ct.				
„ „ 1889	9 „	— „				
„ „ 1890	647 „	70 „				
„ „ 1891	16 „	— „	673	zł.	70	ct.
2. Subwencye			1720	„	—	„
3. Dary			3782	„	32	„
4. Dochody z przedstawień i widowisk . . .			1729	„	52	„
5. Odsetki od funduszu żelaznego, konkursowego, depozytowego i obrotowego umieszczonego w książeczkach kasy oszczędn.			386	„	67	„
6. Inne dochody			39	„	06	„
Razem dochód uzyskany w r. 1890 . .			8331	zł.	31	ct.
7. Pozostałość z r. 1889			487	„	62	„
Razem dochód . .			8818	zł.	93	ct.

B. Rozchód.

1. Kupno i oprawa książek	2304	zł.	62	ct.
2. Prenumerata czasopism dla czytelń . . .	886	„	60	„
3. Koszta urządzania odczytów	120	„	05	„
4. Różne wydatki na utrzymanie szkoły dla sług	155	„	75	„
5. Udział w kosztach urządzenia przyjęcia włościan dnia 4 lipca 1890	109	„	99	„
6. Druki	164	„	30	„

7. Wydatki na opłaty pocztowe od listów i przesyłek	186 złr. 51 ct.	
na opał, światło, przybory kancelaryjne i t. p. . . .	144 „ 32 „	330 złr. 83 ct.
8. Czynsz najmu mieszkania		73 „ 33 „
9. Nowe sprzęty		71 „ 76 „
10. Pomoc kancelaryjna		113 „ 50 „
11. Usługa		24 „ — „
12. Wieniec na trumnę ś. p. O. Kolberga . .		10 „ 54 „
13. Różne drobne wydatki		23 „ 50 „
Razem . .		4388 złr. 77 ct.
14. Do funduszu żelaznego		3452 „ 29 „
15. Do funduszu konkursowego		4 „ 10 „
16. Do funduszu depozytowego		10 „ 95 „
Razem . .		7856 złr. 11 ct.

Zestawienie:

Przychód	8818 złr. 93 ct.
Rozchód	7856 „ 11 „
Do przeniesienia na fundusz obrotowy r. 1891	962 złr. 82 ct.

II. Fundusz żelazny.

Stan w dniu 31 grudnia 1889	3814 złr. 72 ct.
Przychód w r. 1890	3452 „ 29 „
Razem . .	7267 złr. 01 ct.

III. Fundusz konkursowy.

Stan w dniu 31 grudnia 1889	101 złr. 21 ct.
Przychód w r. 1890	4 „ 10 „
Razem . .	105 złr. 31 ct.

IV. Fundusz depozytowy.

Stan w dniu 31 grudnia 1889	241 złr. 17 ct.
Przychód w r. 1890	10 „ 95 „
Razem . .	252 złr. 12 ct.

Dr. Antoni Malkiewicz
podskarbi.

Komisya kontrolująca potwierdza zgodność tego zamknięcia z księgami Towarzystwa.

Michał Gołąb. *Henryk Müldner.*
Karol Rząca.

WYKAZ

objaśniający szczegółowy stan czytelń i bezpłatnych wypożyczalń z dniem 31. maja 1891 r.

Nr. 1. **Bieżanów,** pow. *wielicki*, kier. prob. ks. Józef Kufel, dzieł 293 wartości 64 złr. 83 ct.

„ 2. **Bieńczyce,** pow. *krakowski*, przy Kółku rolniczem, kier. Jan Wojtyga naucz., dzieł 354 wartości 116 złr. 86 ct.

„ 3. **Wola Justowska,** pow. *krakowski*, przy Kółku rolniczem, kier. Antoni Lach naucz., dzieł 250 wartości 80 złr. 10 ct.

„ 4. **Wielopole Skrzyńskie,** pow. *ropczycki*, kier. Jan Matysek naucz., dzieł 340 wartości 112 złr. 35 ct.

„ 5. **Pobiedr,** pow. *wadowicki*, kier. ks. prob. Dr. Ludwik Jurgowski, dzieł 278 wartości 82 złr, 21 ct.

„ 6. **Szczakowa,** pow. *chrzanowski*, kier. J. Podgórski naucz., dzieł 320 wartości 100 złr. 55 ct.

„ 7. **Ciężkowice,** pow. *chrzanowski*, kier. Piotr Zaremba naucz., dzieł 290 wartości 88 złr. 2 ct.

„ 8. **Świątniki górne,** pow. *wielicki*, kier. Jan Malicki naucz., dzieł 264 wartości 82 złr. 82 ct.

„ 9. **Rybna,** pow. *krakowski*, kier. Stan. Sędera naucz., dzieł 148 wartości 47 złr. 98 ct.

„ 10. **Czernichów,** pow. *krakowski*, przy Kółku rolniczem, dzieł 168 wartości 51 złr. 60 ct.

„ 11. **Kobylany,** pow. *krakowski*, kier. Feliksa Bocheńska naucz., dzieł 195 wartości 57 złr. 79 ct.

„ 12. **Niepołomice,** pow. *bocheński*, kier. Konstanty Przybyłko naucz., dzieł 323 wartości 99 złr. 18 ct.

„ 13. **Siepraw,** pow. *wielicki*, kier. Jan Klimała naucz., dzieł 298 wartości 89 złr. 28 ct.

„ 14. **Mogilany,** pow. *wielicki*, kier. prob. ks. Walenty Piotrowski, liczy dzieł 288 wartości 89 złr. 38 ct.

„ 15. **Gdów,** pow. *wielicki*, kier. pocztmistrz Józef Ślósarczyk, dzieł 283 wartości 92 złr. 24 ct.

„ 16. **Dobczyce,** pow. *wielicki*, kier. Józef Kołczyński naucz., dzieł 318 wartości 106 złr. 80 ct.

„ 17. **Skawina,** pow. *wielicki*, kier. Eustachy Hałaciński naucz., dzieł 94 wartości 36 złr. 49 ct.

„ 18. **Regulice,** pow. *chrzanowski*, kier. K. Kirschner naucz., dzieł 298 wartości 86 złr. 38 ct.

„ 19. **Liszki,** pow. *krakowski*, przy Kółku rolniczem, kier. Jan Tatara naucz., dzieł 275 wartości 84 złr. 67 ct

„ 20. **Chorągwica,** pow. *wielicki*, zwinięta w r. 1890.

Nr. 21. **Rybitwy**, pow. *wielicki*, zwinięta w r. 1890.
„ 22. **Rząska szlachecka**, pow. *krakowski*, kier. Olga Fiszerówna, naucz., dzieł 199 wartości 60 złr. 41 ct.
„ 23. **Wadowice**, przy Stowarzyszeniu rękodzielników dzieł 88 wart. 36 złr. 47 ct.
„ 24. **Ropczyce**, pow. *ropczycki*, kier. ks. Władysław Szymanek, dzieł 297 wartości 90 złr. 54 ct.
„ 25. **Łęki**, pow. *bialski*, kier. Piotr Białek naucz., dzieł 180 wartości 56 złr. 60 ct.
„ 26. **Kraków**, wypożyczalnia przy internacie kandydatów seminaryum męskiego, kier. ks. Józef Bielenin, regens, dzieł 158 wartości 45 złr. 48 ct.
„ 27. **Raciborowice**, pow. *krakowski*, przy Kółku roln. kier. Stanisław Szarek naucz., dzieł 268 wartości 72 złr. 65 ct.
„ 28. **Gaj**, pow. *wielicki*, kier. J. Kopens naucz., dzieł 269 wart. 70 złr 87 ct.
„ 29. **Zabierzów**, pow. *krakowski*. przy Kółku roln., kier. Andrzej Myszal naucz., dzieł 336 wartości 96 złr. 52 ct.
„ 30. **Górna wieś**, pow. *myślenicki*, przy Kółku rolniczem, prob. ks. Antoni Dobrzański. dzieł 355 wartości 115 złr. 93 ct.
„ 31. **Ptaszkowa**, pow. *grybowski*, przy Kółku rolniczem, kier. Józef Wierzbicki, dzieł 266 wrtości 79 złr. 40 ct.
„ 32. **Kraków**, wypożyczalnia przy Stowarzyszeniu czeladników św. Józefa, kier. ks. Dr. Julian Bukowski, dzieł 276 w 301 tomach, wart. 210 złr. 99 ct.
„ 33. **Podgorze**, wypożyczalnia przy szkole ludowej męskiej, kier. Wł. Bednarski. dzieł 144 wartości 148 złr. 98 ct.
„ 34. **Kraków**, wypożyczalnia przy szpitalu garnizonowym, dzieł 219 wartości 121 złr. 16 ct.
„ 35. **Kraków**, wypożyczalnia przy szpitalu cywilnym św. Łazarza, kier. dyr. Dr. Harajewicz, dzieł 127 wartości 61 złr. 84 ct.
„ 36. **Kraków**, wypożyczalnia w domu karnym, kier. prezydyum sądu karnego, dzieł 296 wartości 125 złr.
„ 37. **Rudno**, pow. *chrzanowski*, kier. A. Nagiel naucz., dzieł 263 wartości 62 złr. 25 ct.
„ 38. **Rajcza**, pow. *żywiecki*, przy Kółku rolniczem, kier. Antoni Żelazny naucz., dzieł 166, wartości 43 złr. 72 ct.
„ 39. **Byczyna**, pow. *chrzanowski*, kier. Jan Bielecki naucz., dzieł 208 wartości 52 złr. 64 ct.
„ 40. **Dziekanowice**, pow. *wielicki*, kier. Kaz. Jodłowski naucz., dzieł 171 wartości 43 złr. 18 ct
„ 41. **Łobzów**, pow. *krakowski*, kier. Ludwik Kołodziejczyk naucz., dzieł 261 wartości 77 złr. 87 ct.
„ 42. **Krowodrza**, pow. *krakowski*, kier. Piotr Żegestowski naucz., dzieł 259 wartości 75 złr. 81 ct.
„ 43. **Mogiła**, pow. *krakowski*, dzieł 104 wartości 32 złr 87 ct.
„ 44. **Czarna**, pow. *ropczycki*, przy Kółku roln., kier. prob. ks. Fr. Ratowski, dzieł 141 wartości 42 złr. 92 ct.
„ 45. **Porąbka**, pow. *bialski*, kier. prob. ks Wojciech Komperda, dzieł 255 wartości 70 złr. 9 ct.
„ 46. **Polanka**, pow. *myślenicki*, kier. Andrzej Nalepa wójt i przew. Kółka roln, dzieł 237 wartości 59 złr. 55 ct.
„ 47. **Mordarka**, pow. *limanowski*, kier. Szymon Dutka, przew. Kółka roln., dzieł 204 wartości 55 złr. 29 ct.
„ 48. **Wilamowice**, pow. *bialski*, przy Kółku roln., kier. Józef Latosiński naucz., dzieł 249 wartości 78 złr. 85 ct.
„ 49. **Poronin**, pow. *nowotarski*. kier. Szymon Olas naucz., dzieł 192 wartości 51 złr. 45 ct.
„ 50. **Szczucin**, pow. *dąbrowski*, przy Kółku roln., kier. Antoni Wajdowicz naucz., dzieł 154 wartości 47 złr. 67 ci.
„ 51. **Biskupice**, pow. *wielicki*, kier. Jan Trzewiczek organ., dzieł 131, tomów 142 wartości 31 złr. 6 ct.
„ 52. **Bodzanów**, pow. *wielicki*, kier. prob. ks. Wojciech Szczurkowski, dzieł 200, tom. 211 wartości 52 złr. 39 ct.

Nr. 53. **Zabłocie**, pow. *wielicki*, kier. wójt Jan Czop, dzieł 192 wartości 44 złr.
„ 54. **Bronowice wielkie**, pow. *krakowski* kier. Antoni Kossowski naucz., dzieł 255 wartości 63 złr. 71 ct.
„ 55. **Wadowice górne**, pow. *mielecki*, przy Kółku roln., kier. Ignacy Suski naucz., dzieł 148 wartości 37 złr. 58 ct.
„ 56. **Sidzina**, pow. *myślenicki*, przy Kółku roln., kier. Ludwik Wiatr, dzieł 168 wartości 32 złr. 60 ct.
„ 57. **Lachowice**, pow. *żywiecki*, przy Kółku roln., kier. Józef Nowak, dzieł 128 w tomach 139, wartości 35 złr. 98 ct.
„ 58. **Żygodowice**, pow. *wadowicki*, przy Kółku roln., kier. wójt Franciszek Dzióbek, dzieł 154 wartości 31 złr. 95 ct.
„ 59. **Tłuczań górna**, pow. *wadowicki*, kier. Adolf Bombola przy Kółku roln., dzieł 160 wartości 43 złr. 10 ct.
„ 60. **Witanowice**, pow. *wadowicki*, kier. ks. Wojciech Fiałek, przew. Kółka roln., dzieł 138, tomów 149 wartości 31 złr. 65 ct.
„ 61. **Buków**, pow. *wielicki*, dzieł 132 wartości 28 złr. 99 ct.
„ 62. **Grojec**, pow. *chrzanowski*, kier. K. Gadomski naucz., dzieł 147 wartości 34 złr. 30 ct.
„ 63. **Złota**, pow. *brzeski*, kier. Marceli Cisek naucz., dzieł 153 wartości 36 złr. 34 ct.
„ 64. **Szaflary**, pow. *nowotarski*. kier. ks. Antoni Rayski, dzieł 192 wartości 62 złr. 15 ct.
„ 65. **Rudka**, pow. *tarnowski*, przełożony obszaru dworskiego i wójt gminy Walenty Szafrański, dzieł 150 wartości 33 złr. 85 ct.
„ 66. **Meszna**, pow. *bialski*, kier. Józef Otrząsek, dzieł 174 wart. 44 złr. 88 ct.
„ 67. **Wilkowice**, pow. *bialski*, kier. prob. ks. Władysław Caneau, dzieł 169 wartości 43 złr. 1 ct.
„ 68. **Skotniki**, pow. *wielicki*, kier. Jan Kukulski naucz., dzieł 156 wartości 37 złr. 41 ct.
„ 69. **Zakliczyn**, pow. *brzeski*, przy Kółku roln, kier. Michał Taźbierski, dzieł 176 wartości 54 złr. 16 ct.
„ 70. **Stary Sącz**, pow. *nowosądecki*, kier. Antoni Waligóra, przew. Kółka roln., dzieł 179 wartości 49 złr. 71 ct.
„ 71. **Klimkówka**, pow. *sanocki*, kier. Marcin Dziubek, przew. Kółka roln., dzieł 184 wartości 39 złr. 91 ct.
„ 72. **Stróża**, pow. *myślenicki*, kier. sekretarz Kółka roln. Józef Pitala naucz., dzieł 124 wartości 24 zlr. 84 ct.
„ 73. **Zakopane**, pow. *nowotarski*, przy gospodzie chrześciańskiej, kier. Marya Dembowska, dzieł 219 wartości 59 złr. 19 ct.
„ 74. **Grabie**, pow. *wielicki*, kier. prob. ks. Skwarczyński, dzieł 145 wartości 22 złr. 98 ct.
„ 75. **Leńcze górne**, pow. *wadowicki*, kier. prob. ks. Fr. Chrobicki, dzieł 156 wartości 40 złr. 87 ct.
„ 76. **Bystra**, pow. *bialski*, kier. Tomasz Halama, dzieł 160 wart. 37 złr. 49 ct.
„ 77. **Mikuszowice** pow. *bialski*, kier. Walenty Fijak, dzieł 153 wart. 36 złr. 33 ct.
„ 78. **Paleśnica**, pow. *brzeski*, kier. Andrzej Gruszka naucz., dzieł 165 wartości 39 złr. 89 ct.
„ 79. **Brzeziny**, pow. *ropczycki*, kier. przew. Kółka roln. Medard Szajna, dzieł 143 wartości 38 złr. 47 ct.
„ 80. **Kraków**, wypożyczalnia przy bractwie dobrej śmierci, kier. zarząd tego Stowarzyszenia, dzieł 32 w 46 tomach wartości 19 złr. 80 ct.
„ 81. **Inwałd**, pow. *wadowicki*, kier. Szymon Gonet naucz., dzieł 160 wartości 34 złr. 71 ct.
„ 82. **Nieciecza**, pow. *dąbrowski*, kier. Michał Słowik naucz., dzieł 162 wartości 35 złr. 24 ct.
„ 83. **Podstolice**, pow. *wielicki*, dzieł 156 wartości 38 złr. 81 ct
„ 84. **Grajów**, pow. *wielicki*, zwinięta w r 1890.
„ 85. **Chochołów**, pow. *nowotarski*, kier. Jan Zych, dzieł 180 wart. 38 złr. 39 ct.
„ 86. **Łapanów**, pow. *bocheński*, kier. ks. Fran. Błachut, dzieł 106 wartości 15 złr. 34 ct.

Nr. 87. **Grobla**, pow. *bocheński*, kier. Michał Migdał naucz., dzieł 142 wartości 30 złr. 52 ct.

„ 88. **Skomielna biała**, pow. *myślenicki*, kier. Sebastyan Tworzydło naucz., dzieł 150 wartości 33 złr. 17 ct.

„ 89. **Ujście solne**, pow. *bocheński*, przy Kółku roln., kier. Stanisław Kruk, dzieł 166 wartości 42 złr. 26 ct.

„ 90. **Kamień**, pow. *nisiecki*, przy Kółku roln., kier. Aleksander Kuźniarski, dzieł 149 wartości 33 złr. 89 ct.

„ 91. **Wola wadowska**, pow. *mielecki*, kier. Alojzy Stiasny naucz., dzieł 136 wart. 28 złr. 87 ct.

„ 92. **Wampierzów**, pow. *mielecki*, kier. Ant. Blarowski, dzieł 130 wartości 25 złr. 75 ct.

„ 93. **Nienadowa**, pow. *kolbuszowski*, kier. Marcin Gdula, dzieł 142 wartości 29 złr. 95 ct.

„ 94. **Kłaj**, pow. *bocheński*, kier. ks. Ant. Pluciński, dzieł 178 wart. 40 złr. 25 ct.

„ 95. **Bobrowa**, pow. *ropczycki*, kier. Zygmunt Babczyn naucz., dzieł 132 wartości 25 złr. 84 ct.

„ 96. **Czyżyny**, pow. *krakowski*, przy Kółku roln., kier. Tadeusz Holcer, dzieł 191 wartości 46 złr. 33 ct.

„ 97. **Wyciąże**, pow. *krakowski*, przy Kółku roln., kier. Ludwik Urbański, dzieł 195 wartości 47 złr. 8 ct.

„ 98. **Zwierzyniec**, pow *krakowski*, kier. Szulc naucz., dzieł 101 wart. 15 złr. 47 ct.

„ 99. **Wieliczka**, wypożyczalnia ruchoma pod kier. Dra Józefa Kownackiego, dzieł 138 wartości 28 złr. 12 ct.

„ 100. **Wieliczka**, wypożyczalnia ruchoma druga, zwinięta w r. 1890.

„ 101. **Łozowa**, pow. *tarnopolski*, przy Kółku roln., kier. ks. Jan Skurzak, dzieł 108 wartości 15 złr. 82 ct.

„ 102. **Kolanów**, pow. *bocheński*, przy Kółku roln., kier. Jan Stokłosa, dzieł 108 wartości 15 złr. 75 ct.

„ 103. **Łętownia**, pow. *myślenicki*, przy Kółku roln., kier. Jan Janiczak, dzieł 98 wartości 13 złr. 37 ct.

„ 104. **Gać**, pow. *łańcucki*, przy Kółku roln., kier. Wojciech Brożbar, dzieł 91 wartości 12 złr, 96 ct.

„ 105. **Sowliny**, pow. *limanowski*, przy Kółku roln., kier. Kasper Sułkowski, dzieł 124 wartości 22 złr. 58 ct.

„ 106. **Jawiszowice**, pow. *bialski*, przy Kółku roln., kier. Jakób Korczyk, liczy dzieł 91 wartości 12 złr. 76 ct

„ 107. **Lubień**, pow. *myślenicki*, przy Kółku roln., kier. ks. Wawrzyniec Solak, dzieł 89 wartości 12 złr. 76 ct.

„ 108. **Grzechynia**, pow. *myślenicki*, kier. Michał Grabiec sekr. Kółka roln., dzieł 88 wartości 12 złr. 82 ct.

„ 109. **Lipowa**, pow. *żywiecki*, kier. Józef Adler. dzieł 78 wart. 11 złr. 56 ct.

„ 110. **Prusy**, pow. *krakowski*, kier. Stanisław Laskowski naucz., dzieł 158 wartości 34 złr. 72 ct.

„ 111. **Sanok**, przy domu więziennym, kier. prezydyum sądu obwodowego, dzieł 100 wartości 16 złr. 21 ct.

„ 112. **Chechły**, pow. *ropczycki*, kier. Winc. Wójcikiewicz naucz., dzieł 83 wartości 12 złr.

„ 113. **Tarnobrzeg**, pow. *tarnobrzeski*, kier. Jan Michalik naucz., dzieł 199 wartości 55 złr. 34 ct.

„ 114. **Golcowa**, pow. *brzozowski*, przy Kółku roln., kier. ks. Szczęsny Rudnicki, dzieł 103 wartości 19 złr. 24 ct.

„ 115. **Łęg ad Partyń**, pow. *tarnowski*, kier. Jan Wertz naucz., dzieł 97 wartości 16 złr. 62 ct.

„ 116. **Rzuchowa**, pow. *tarnowski*, przy Kółku roln., kier. Jan Frączkowski naucz., dzieł 96 wartości 21 złr. 69 ct.

„ 117. **Biała**, przy stowarzyszeniu czeladników katolickich, kier. Jan Łabaj, dzieł 100 w tomach 111 wartości 26 złr. 54 ct.

„ 118. **Krościenko wyżne**, pow. *krośnieński*, imienia „Ks. Wojciecha Michny", kier. Jan Józefowicz naucz., dzieł 209 wartości 61 złr. 69 ct.

Nr. 119. **Radziechowy,** pow. *żywiecki,* przy Kółku roln., kier. ks. Michał Paleczny, dzieł 77 w 88 tomach wartości 22 złr. 56 ct.
„ 120. **Dylęgówka,** pow. *rzeszowski,* kier. Antoni Weiss naucz., dzieł 72 wartości 21 złr. 17 ct.
„ 121. **Frydrychowice,** pow. *wadowicki,* przy Kółku roln., kier. Stanisław Czaja naucz., dzieł 79 wartości 19 złr. 55 ct.
„ 122. **Grębów,** pow. *tarnobrzeski,* przy Kółku roln., kier. Fran. Kozdraś, dzieł 76 wartości 18 zlr. 96 ct.
„ 123. **Samocice,** pow. *dąbrowski,* kier. ks. Stanisław Rzepecki, dzieł 134 wart. 37 złr. 52 ct.
„ 124. **Mokrzyszów,** pow. *tarnobrzeski,* przy Kółku roln., kier. Juliusz Surowiecki naucz., dzieł 109 wartości 21 złr. 53 ct.
„ 125. **Jastrzębia,** pow. *grybowski,* kier. Jan Fyda naucz., dzieł 79 wartości 17 złr. 26 ct.
„ 126. **Bratucice-Okulice,** pow. *bocheński,* kier. ks. Jędrzej Mucha, dzieł 133 wa[illegible]tości 31 złr. 10 ct.
„ 127. **Zembrzyce,** pow. *wadowicki,* kier. Paweł Cyankiewicz naucz., [illegible] wartości 40 złr. 54 ct.
„ 128. **Biały Dunajec,** pow. *nowotarski,* kier. Józef Szaflarski naucz., dzi[illegible] 76 wartości 16 złr. 75 ct.
„ 129. **Nowe Bystre,** pow. *nowotarski,* kier. ks. Leopold Brossig, dzieł 75 w 86 tomach wartości 21 złr. 90 ct.
„ 130. **Jordanów,** pow. *myślenicki,* kier. Jan Bieleś naucz., dzieł 110 w 121 tomach wartość 31 złr. 10 ct.
„ 131. **Bystra,** pow. *myślenicki,* kier. Jan Dyrcz naucz., dzieł 75 wart. 17 złr. 45 ct.
„ 132. **Tuszów narodowy,** pow. *mielecki,* kier. Jan Misiaczek naucz., dzieł 75 wartości 15 złr. 19 ct.
„ 133. **Wiśniowa,** pow. *wielicki,* kier. Józef Sadowski naucz., dzieł 75 wart. 15 złr. 42 ct.
„ 134. **Wrzawy,** pow. *tarnobrzeski.* przy Kółku roln., kier. ks. Jan Stępień, dzieł 100 wartości 21 złr. 95 ct.
„ 135. **Gorzków,** pow. *bocheński,* kier. wójt Jan Lohn, dzieł 96 wart. 20 złr. 78 ct.
„ 136. **Gierczyce,** pow. *bocheński,* kier. Jan Zając, dzieł 96 wart. 20 złr. 78 ct.
„ 137. **Łapczyce,** pow. *bocheński,* kier. Jan Dybczak naucz., dzieł 96 wartości 20 złr. 78 ct.
„ 138. **Bachowice,** pow. *wadowicki,* kier. Izydor Kądzioła, dzieł 67 wartości 12 złr. 48 ct.
„ 139. **Nowy Sącz,** przy domu więziennym, kier. Leon Barbacki naucz., dzieł 77 wartości 12 złr. 41 ct.
„ 140. **Rudawa,** pow. *chrzanowski,* kier. Stanisław Polaczek naucz., dzieł 94 wartości 17 złr. 88 ct.
„ 141. **Radziszów.** pow. *myślenicki,* kier. Elżbieta hr. Mieroszowska, dzieł 90 wartości 15 złr. 37 ct.
„ 142. **Jeżowe,** pow. *nisiecki,* przy Kółku roln., kier. Bartłomiej Siudak, dzieł 81 w 92 tomach, wartości 20 złr. 32 ct.
„ 143. **Raciechowice,** pow. *wielicki,* przy Kółku roln., kier. Wład. Różycki, dzieł 103 wartości 20 złr. 42 ct.
„ 144. **Olszanica,** pow. *krakowski,* przy Kółku roln., kier. Józef Orzechowski naucz., dzieł 162 wartości 37 złr. 39 ct.
„ 145. **Lubocza,** pow. *krakowski,* kier. Karol Chlebowski, dzieł 177 wartości 41 złr. 30 ct.
„ 146. **Józefów,** pow. *mielecki,* kier. Jan Frej, dzieł 90 wart. 16 złr. 45 ct.
„ 147. **Janowice,** pow. *tarnowski,* przy Kółku roln., kier. Franciszek Regiec naucz., dzieł 80 wartości 14 złr. 83 ct.
„ 148. **Wola Rusiecka,** pow. *krakowski,* kier. właśc. wsi Julian Baczyński, dzieł 177 wartości 43 złr. 8 ct.
„ 149. **Rudnik,** pow. *nisiecki,* przy Kółku roln., kier. Jan Niewolkiewicz naucz., dzieł 90 wartości 16 złr. 86 ct.
„ 150. **Trzemieśnia,** pow. *myślenicki,* kier. Piotr Rabczyński naucz., dzieł 75 wartości 11 złr. 25 ct.

Nr. 151. **Bysina**, pow. *myślenicki*, przy Kółku roln., kier. przew. kółka Józef Czepiel, liczy dzieł 75 wartości 10 złr. 41 ct.

„ 152. **Krzyż**, p. *tarnowski*, kier. Jan Jarosz naucz., dzieł 185 wart. 44 złr. 75 ct.

„ 153. **Rabka**, pow. *myślenicki*, przy Kółku roln., kier. ks Paweł Ryłko, dzieł 112 w 123 tomach wartości 28 złr.

„ 154. **Zaleszany**, pow. *tarnobrzeski*, przy Kółku roln., kier. ks. Bolesław Wodyński, dzieł 101 wartości 18 złr. 52 ct.

„ 155. **Chorzelów**, pow. *mielecki*, przy Kółku roln., kier. Edward Małek naucz., dzieł 101 wartości 18 złr. 52 ct.

„ 156. **Gromnik**, pow. *tarnowski*, kier. Stanisław Golonka naucz., dzieł 101 wartości 18 złr. 52 ct.

„ 157. **Sonina**, pow. *łańcucki*, kier. Józef Turek naucz., dzieł 101 wart. 18 zł. 52 ct.

„ 158. **Zagórnik**, pow. *wadowicki*, przy Kółku roln., kier. Jan Polak, dzieł 101 wartości 18 złr. 52 ct.

[illegible] **Jachówka**, pow. *myślenicki*, przy Kółku roln., kier. Julian Bedronek [illegible]z., dzieł 101 wartości 18 złr. 52 ct.

[illegible] **[illegible]owa**, pow. *żywiecki*, przy Kółku roln., kier. Józef Jędrysek [illegible]z., dzieł 102 wartości 18 złr. 62 ct.

„ 161. **Krościenko nad Dunajcem**, pow *nowotarski*, przy Kółku roln., kier. Błażej Druciak naucz., dzieł 165 wartości 51 złr. 59 ct.

„ 162. **Jaślany**, pow. *mielecki*, kier. Ksaw. Bosak, dzieł 102 wart. 18 złr. 62 ct.

„ 163. **Przebieczany**. pow. *wielicki*, kier. gosp. Jan Rzeszut, dzieł 102 wartości 18 złr. 62 ct.

„ 164. **Gorzyce**, pow. *tarnobrzeski*, przy Kółku roln., kier. Michał Krzyżek naucz., dzieł 102 wartości 18 złr. 62 ct.

„ 165. **Iwkowa**, pow. *brzeski*, kier. Wojciech Salabura naucz., dzieł 102 wartości 18 złr. 62 ct.

„ 166. **Ulanów**, pow. *niski*, przy Kółku roln., kier. Jan Zabierzowski naucz., dzieł 102 wartości 18 złr. 62 ct.

„ 167. **Złotniki**, pow. *mielecki*, przy Kółku roln., kier. Jan Gerlak naucz., dzieł 102 wartość 18 złr. 62 ct.

„ 168. **Spytkowice**, pow. *myślenicki*, kier. Józef Bala naucz., dzieł 102 wartości 18 złr. 62 ct.

„ 169. **Myślachowice**, pow. *chrzanowski*, kier. Władysław Mach naucz., dzieł 100 wartości 17 złr. 4 ct.

„ 170. **Pstrągowa**, pow. *ropczycki*, przy Kółku roln., kier. ks. Józef Fyda, dzieł 120 wartość 26 złr. 68 ct.

„ 171. **Kozy**, pow. *bialski*, przy Kółku roln., kier. ks. Franciszek Chowaniec, dzieł 177 wart. 44 złr. 87 ct.

„ 172. **Przeworsk**, pow. *łańcucki*, kier. ks. Stan. Sypniewski, dzieł 145 w 156 tomach, wart. 43 złr. 28 ct.

„ 173. **Sobolów**, pow. *bocheński*, kier. Ant. Pallan, dzieł 100 wart. 17 złr. 4 ct.

„ 174. **Trzebinia**, pow. *chrzanowski*, kier. Franciszek Matyja naucz., dzieł 193 war. 50 złr. 13 ct.

„ 175. **Rzochów**, pow. *mielecki*, przy Kółku roln., kier. Paweł Nowicki, dzieł 120 wartość 26 złr. 68 ct.

„ 176. **Nowy Wiśnicz**, pow. *bocheński*, przy Kółku roln., kier. Teodor Bernadzikiewicz, dzieł 120 war. 26 złr. 68 ct.

„ 177. **Ostrów**, pow. *ropczycki*, kier. Emilia Cichocka, dzieł 100 wart. 17 złr. 4 ct.

„ 178. **Kraków**, wypożyczalnia przy klinice lekarskiej, kier Dr Józef Surzycki, dzieł 100 wart. 20 złr. 60 ct.

„ 179. **Zassów**, pow. *pilzneński*, kier. ks. Józef Krośnicki, dzieł 100 wartość 17 złr. 4 ct.

„ 180. **Miechocin**, pow. *tarnobrzeski*, kier. Krogólki naucz., dzieł 100 wartość 17 złr. 4 ct.

„ 181. **Chmielów**, pow. *tarnobrzeski*, przy Kółku roln., kier. Józef Jachimowski naucz., dzieł 100 wart. 17 złr. 4 ct.

„ 182. **Mszana dolna**, pow. *limanowski*, kier. Michał Skumiel naucz., dzieł 100 wart. 17 złr. 4 ct.

„ 183. **Bieńkówka**, pow. *myślenicki*, kier. ks. Józef Zollna, dzieł 100 wart 17 zł. 4 ct.

Nr. 184. **Jeleń**, pow. *chrzanowski*, przy Kółku roln., kier. Jan Jarosz naucz., dzieł 100 wartość 17 złr. 4 ct.
„ 185. **Stare miasto**, pow. *łańcucki*, kier. Antoni Heilmann naucz., dzieł 100 wart. 17 złr. 4 ct.
„ 186. **Ryczów**, pow. *wadowicki*, przy Kółku roln. kier Józef Bandoła naucz., dzieł 100 wart. 17 złr. 4 ct.
„ 187. **Kokotów**, pow. *wielicki*, kier. przełożona ochronki Rozalia Tyrka, dzieł 130 wart. 31 złr. 56 ct.
„ 188. **Stara wieś**, pow. *bialski*, przy Kółku roln., kier. prob. ks. Franciszek Adamus, dzieł 98 w 109 tomach, wart. 20 złr. 67 ct.
„ 189. **Oleśno**, pow. *dąbrowski*, kier. ks. prob. Franciszek Gawłowicz, dzieł 79 w 90 tomach, wart. 20 złr. 67 ct.
„ 190. **Korczyn**, pow. *krośnieński*, kier. Józef Bogacki naucz., dzieł 127 w 138 tomach. wart. 40 złr. 77 ct.
„ 191. **Posada sanocka**, pow. *sanocki*, kier. Władysław Sygnarski naucz., dz[illegible] 98 wart. 17 złr. 45 ct.
„ 192. **Chocznia**, pow. *wadowicki*, przy Kółku roln., kier. Francisz[illegible] śniowski naucz., dzieł 102 wart. 25 złr. 84 ct.
„ 193. **Nockowa**, pow. *ropczycki*, kier. Antoni Szeiner, właść. realności, dzieł 100 wart. 17 złr. 38 ct.
„ 194. **Rzepiennik strzyżewski**, pow. *gorlicki*, przy Kółku roln., kier. Piotr Ryndak naucz., dzieł 104 wart. 26 złr. 30 ct.
„ 195. **Rzepiennik suchy**, pow. *gorlicki*, kier. Bolesław Taszycki, dzieł 90 wart. 18 złr. 50 ct.
„ 196. **Rzepiennik marciszewski**, pow. *gorlicki*, kier. Ludwik Trzecieski naucz., dzieł 90 wartości 18 złr. 50 ct.
„ 197. **Kraków**, wypożyczalnia przy szkole sług żeńskich, kier. dyr. Julian Maciołowski, dzieł 257 w 268 tomach wartości 85 złr. 28 ct.
„ 198. **Waksmund**, pow. *nowotarski*, kier. Wojciech Waksmundzki, dzieł 108 wartości 25 złr. 41 ct.
„ 199. **Brzegi**, pow. *wielicki*, kier. wójt Franciszek Habina, dzieł 116 wartość 28 złr. 5 ct.
„ 200. **Kuryłówka**, pow. *łańcucki*, kier. Mikołaj Horoszko naucz., dzieł 125 wart. 31 złr. 56 ct.
„ 201. **Gniewczyna**, pow. *łańcucki*, przy Kółku roln., Ignacy Kamprat, dzieł 104 wart. 28 złr. 92 ct.
„ 202. **Siennów**, pow. *łańcucki*, przy Kółku roln., kier. Franciszek Siuzdak naucz., dzieł 105 wart. 27 złr. 76 ct.
„ 203. **Budziwój**, pow. *rzeszowski*, kier. Józef Mach nauczyciel, dzieł 126 wart. 31 złr. 80 ct.
„ 204. **Raciborsko**, pow. *wielicki*, kier. Maryan Dydyński, właściciel dóbr, dzieł 148 wartość 40 złr. 56 ct.
„ 205. **Szczawnica**, pow. *nowotarski*, kier. Jan Chełmecki naucz., dzieł 139 wart. 40 złr. 56 ct.
„ 206. **Tyniec**, pow. *wielicki*, przy Kółku roln., kier. Józef Mazurkiewicz, dzieł 113 wartość 31 złr. 66 ct.
„ 207. **Przecław**, pow. *mielecki*, kier. ks. Józef Grakowski, prob., dzieł 146 w 157 tomach, wart. 43 złr. 77 ct.
„ 208. **Lipnik**, pow. *bialski*, kier. ks. Leopold Fleischer prob., dzieł 197 wart. 54 złr. 75 ct.
„ 209. **Przewrotne**, pow. *rzeszowski*, przy Kółku roln., kier. Zdzisław Krzywka naucz., dzieł 110 wart. 32 złr. 17 ct.
„ 210. **Międzybrodzie**, pow. *bialski*, przy Kółku roln., kier. ks. Piotr Graczyński prob., dzieł 115 wartość 26 złr. 85 ct.
„ 211. **Kamionka wielka**, pow. *grybowski*, kier. ks. Ignacy Wojnarowicz prob., dzieł 126 wartość 31 złr. 77 ct.
„ 212. **Olszówka**, pow. *limanowski*, kier. ks. Stanisław Gajewski prob., dzieł 119 wartość 31 złr. 68 ct.
„ 213. **Krzeszów**, pow. *żywiecki*, przy Kółku roln., kier. ks. Stanisław Niziołek, dzieł 120 wart. 32 złr. 28 ct.

Nr. 214. **Piskorowice**, pow. *jarosławski*, kier. Stanisław Lisowski naucz., dzieł 121 wartość 32 złr. 39 ct.

„ 215. **Żeglce**, pow. *krośnieński*, przy Kółku roln., kier. Roman Szóstkiewicz naucz., dzieł 117 wart. 31 złr. 75 ct.

„ 216. **Zręcin**, pow. *krośnieński*, kier. Jan Sielecki nauc., dzieł 110 wartość 25 złr. 25 ct.

„ 217. **Bóbrka**, pow. *krośnieński*, kier. ks. Antoni Rożeń prob, dzieł 110 wart. 31 złr. 27 ct.

„ 218. **Ranizów**, pow. *kolbuszowski*, przy Kółku roln, kier. Mateusz Ferensiak naucz., dzieł 110 wart. 31 złr. 27 ct.

„ 219. **Maruszyna**, pow. *nowotarski*, kier. Stanisław Bryjewski naucz., dzieł 110 wart. 28 złr. 43 ct.

„ 220. **Chłopice**, pow. *jarosławski*, kier. ks. Wojciech Michna prob., dzieł 145 w 156 tomach, wart. 45 złr. 36 ct.

„ 221. **Kościelisko**, pow. *nowotarski*, kier. Jan Garbień naucz., dzieł 80 wartości 18 złr.

„ 222. **Wysoka**, pow. *łańcucki*, kier. Jan Antosz naucz., dzieł 83 wartości 18 złr. 56 ct.

„ 223. **Nowosielec**, pow. *łańcucki*, kier. Stanisław Opioła naucz., dzieł 160 wartości 42 złr. 36 ct.

„ 224. **Nienadowa**, pow. *przemyski*, kier. Benoni Fleszer naucz., dzieł 80 wartości 18 złr. 37 ct.

„ 225. **Kopki**, pow. *niski*, kier. Józef Stroka naucz., dzieł 80 wart. 18 złr. 52 ct.

„ 226. **Grudna dolna-górna**, pow. *pilznieński*, przy Kółku roln., kier. Jan Bądkowski przew. Kółka roln., dzieł 93 wart. 25 złr. 92 ct.

„ 227. **Osiek**, pow. *bialski*, kier. ks. Fr. Zadęcki prob., dzieł 115 wart. 32 zł. 72 ct.

„ 228. **Siedlce**, pow. *bocheński*, kier. Stanisław Gondek naucz., dzieł 80 wartości 17 złr. 51 ct.

„ 229. **Żmiąca**, pow. *limanowski*, przy Kółku roln., kier. Stan. Uryga wójt, dzieł 80 wart. 18 złr. 14 ct.

„ 230. **Paczółtowice**, pow. *krakowski*, kier. Jan Furdzik naucz., dzieł 80 w 91 tomach wart. 21 złr. 99 ct.

„ 231. **Uszew**, pow. *brzeski*, kier. Edward Wróblewski naucz., dzieł 80 w 91 tomach, wart. 26 złr. 28 ct.

„ 232. **Trzebieńczyce**, pow. *wadowicki*, kier. Jan Lasak naucz. dzieł 80 wart. 17 złr. 19 ct.

„ 233. **Olszyny**, pow. *brzeski*, kier. Jan Biestek naucz., dzieł 80 wart. 21 zł. 29 ct.

„ 234. **Grochowe**, pow. *mielecki*, kier. Karol Petraszyński naucz., dzieł 82 wart. 22 złr. 19 ct.

„ 235. **Żabno**, pow. *dąbrowski*, kier Karol Wilczkiewicz naucz., dzieł 80 wart. 23 złr. 90 ct.

„ 236. **Poręba wielka**, pow. *bialski*, przy Kółku roln., kier. Franc. Klima przew. Kółka roln., dzieł 80 wart. 17 złr. 77 ct.

„ 237. **Mała**, pow. *ropczycki*, kier. ks. Wojciech Rutkowski prob., dzieł 80 w 91 tomach wart. 22 złr. 40 ct.

„ 238. **Lubatówka**, pow. *krośnieński*. kier. Ludwik Jedliński naucz, dzieł 94 wart. 20 złr. 52 ct.

„ 239. **Pisarzowice**, pow. *bialski*, kier. Józef Sysek naucz., dzieł 80 w 91 tomach wart. 23 złr. 82 ct.

„ 240. **Dąbrowica**, pow. *tarnobrzeski*, kier. Ignacy Krogulski naucz., dzieł 80 wart. 19 złr. 45 ct.

„ 241. **Antoniów**, pow. *tarnobrzeski*, kier. Michał Puk naucz., dzieł 142 wart. 33 złr. 41 ct.

„ 242. **Pysznica**, pow. *nisiecki*, kier. ks. Wiktor Barwik, dzieł 80 wart. 18 zł. 98 ct.

„ 243. **Skrzyszów**, pow. *ropczycki*, kier. Michał Oleksy naucz., dzieł 80 wart. 17 złr. 80 ct.

„ 244. **Zagórzany**, pow. *gorlicki*, kier. Wawrzyniec Kosiba naucz., dzieł 80 wart. 18 złr. 8 ct.

„ 245. **Maszkowice**, pow. *nowosądecki*, kier. Jan Babik b. wójt, dzieł 80 wart. 16 złr. 66 ct.

Nr. 246. **Ostrusza**, pow. *grybowski*, kier. Stan. Średniawa naucz., dzieł 80 w 91 tomach wart. 23 złr. 92 ct.

„ 247. **Rdziostów**, pow. *nowosądecki*, kier. Stan. Potoczek wójt, dzieł 73 wart. 18 złr. 22 ct.

„ 248. **Falkowa**, pow. *nowosądecki*, kier. Franc. Kowacz wójt, dzieł 80 wartości 19 złr. 97 ct.

„ 249. **Siedliszowice**, pow. *dąbrowski*, kier. Jan Żmuda naucz., dzieł 97 wart. 23 złr. 21 ct.

„ 250. **Podhajce**, pow. *podhajecki*, przy Kółku roln., kier. ks. Władysław Wańkowicz wik., dzieł 113 w 124 tomach wart. 41 złr. 43 ct.

„ 251. **Kulaczkowce**, pow. *kołomyjski*, przy Kółku roln., kier. Stan. Sajewicz kowal, dzieł 113 wart. 32 złr. 44 ct.

„ 252. **Koszlaki**, pow. *zbarazki*, kier. ks. Wacław Zakrzewski prob., dzieł 137 w 148 tomach wart. 37 złr. 13 ct.

„ 253. **Zawałów**, pow. *podhajecki*, przy Kółku roln., kier. ks. Karol Stecz prob., dzieł 90 w 101 tomach wartości 35 złr. 2 ct.

„ 254. **Błażowa**, pow. *rzeszowski*, kier. J. N. Wassung naucz., dzieł 130 wartość 33 złr. 61 ct.

„ 255. **Brzyskowola**, pow. *łańcucki*, kier. Bazyli Kiszakiewicz naucz., dzieł 115 wartość 23 złr. 74 ct.

„ 256. **Janowice**, pow. *bialski*, przy Kółku roln., kier. Jan Kubik przewod. Kółka roln., dzieł 125 wart. 27 złr. 32 ct.

„ 257. **Dobra szlachecka**, pow. *dobromilski*, przy Kółku roln., kier. Andrzej Dobrzański przewod. Kółka roln., dzieł 127 wartość 35 złr. 17 ct.

„ 258. **Komorowice**, pow. *bialski*, kier. Jan Jaworski naucz., dzieł 119 wartość 28 złr. 60 ct.

„ 259. **Królówka**, pow. *bocheński*, przy Kółku roln., kier. Franciszek Zawisza naucz., dzieł 100 wart. 33 zła. 55 ct.

„ 260. **Bukowsko**, pow. *sanocki*, przy Kółku roln., kier. Kazimierz Rodkiewicz przew. Kółka roln., dzieł 143 w 154 tomach wart. 44 złr. 56 ct.

„ 261. **Lipnica górna**, pow. *bocheński*, kier. Antoni Wroniewicz naucz., dzieł 128 wart. 30 złr. 13 ct.

„ 262. **Wola Gołego**, pow. *tarnobrzeski*, kier. Jan Siekierski naucz., dzieł 106 wart. 21 złr. 93 ct.

„ 263. **Ropa**, pow. *gorlicki*, kier. Szymon Lach nauczyciel, dzieł 127 wartość 32 złr. 53 ct.

„ 264. **Mędrzechów**, pow. *dąbrowski*, kier. Bolesław Jasiński naucz., dzieł 113 wart. 25 złr. 88 ct.

„ 265. **Budzów**, pow. *myślenicki*, przy Kółku roln., kier. Karol Chorąży naucz., dzieł 108 wartość 24 złr. 86 ct.

„ 266. **Przybyły**, pow. *mielecki*, przy Kółku roln., kier. Franciszek Krempa naucz., sekr. Kółka roln., dzieł 92 wart. 25 złr. 74 ct.

„ 267. **Sufczyn**, pow. *brzeski*, przy Kółku roln., kier. Józef Michałek naucz., dzieł 100 wart. 25 złr. 77 ct.

„ 268. **Droginia**, pow. *myślenicki*, przy Kółku roln., kier. Antoni Ceremuga naucz., dzieł 120 wartość 28 złr. 77 ct.

„ 269. **Glinik polski**, pow. *jasielski*, przy Kółku roln., kier. Jan Ćwiok naucz., dzieł 104 wartość 26 złr. 29 ct.

„ 270. **Wielogłowy**, pow. *nowosądecki*, kier. Józef Zaremba naucz., dzieł 98 wart. 27 złr. 80 ct.

„ 271. **Gródek**, pow. *grybowski*, przy Kółku roln., kier. Jan Mieszczak uaucz., dzieł 115 wart. 26 złr. 52 ct.

„ 272. **Rozembark**, pow. *gorlicki*, przy Kółku roln., kier. ks. Antoni Tenczar wik., dzieł 126 wartość 31 złr. 40 ct.

„ 273. **Krzeczów**, pow. *myślenicki*, przy Kółku roln., kier. Jakób Marszałek przew. Kółka roln., dzieł 112 wart 24 złr. 89 ct.

„ 274. **Jasionów**, pow. *brzozowski*, przy Kółku roln., kier. Jan Bargiel naucz., dzieł 101 wart. 35 złr. 46 ct.

„ 275. **Ślemień**, pow. *żywiecki*, kier. ks. Tomasz Czapela prob., dzieł 109 wart. 23 złr. 26 ct.

Nr. 276. **Mikołajowice,** pow. *tarnowski,* przy Kółku roln., kier. Michał Wytrwał naucz., dzieł 105 wart. 29 złr. 96 ct.
„ 277. **Dwory,** pow. *bialski,* kier. Ludwik Gancarz naucz., dzieł 118 wartości 27 złr. 63 ct.
„ 278. **Leszczyny,** pow. *bialski,* kier. ks. Leopold Fleischer prob., dzieł 160 w 171 tomach wart. 55 złr. 67 ct.
„ 279. **Gwoźnica górna,** pow. *rzeszowski,* kier. Maryan Sernicki naucz., dzieł 107 wart. 23 złr. 68 ct.
„ 280. **Bronowice małe,** pow. *krakowski,* kier. Sebastyan Cholewka, naucz., dzieł 111 wart. 25 złr. 80 ct.
„ 281. **Jazowsko,** pow. *nowosądecki,* kier. ks. Maciej Maryniarczyk prob., dzieł 155 wart. 41 złr. 37 ct.
„ 282. **Dobra,** pow. *limanowski,* kier. ks. Aleksander Bogusz prob., dzieł 130 wart. 32 złr. 45 ct.
„ 283. **Włosienica,** pow. *bialski,* kier. Karol Dydusiak gosp., dzieł 112 wartości 26 złr. 71 ct.
„ 284. **Łagiewniki,** pow. *wielicki,* przy Kółku roln., kier. Zygmunt Medwecki sekr. k. r., dzieł 106 wart. 22 złr. 89 ct.
„ 285. **Bystra,** pow. *gorlicki,* kier. Jan Walter naucz., dzieł 104 wart. 21 zł. 72 ct.
„ 286. **Nowy Sącz,** wypożyczalnia ruchoma, kier. ks. Ludwik Kozak wik., dzieł 121 wart. 30 złr. 87 ct.
„ 287. **Słupia,** pow. *limanowski,* kier. Aleks. Dydyński wł. dóbr, dzieł 104 wartości 22 złr.
„ 288. **Dubiecko,** pow. *przemyski,* kier. Franc. Ficowski naucz., dzieł 116 wart. 27 złr 71 ct.
„ 289. **Gruszów,** pow. *wielicki,* kier. ks. Andrzej Rudnicki prob., dzieł 110 wart. 22 złr. 45 ct.
„ 290. **Świniarsko,** pow. *nowosądecki,* przy Kółku roln., kier. Adam Czajka naucz., dzieł 108 wart. 20 złr. 49 ct.
„ 291. **Równe,** pow. *krośnieński,* kier. Piotr Litarowicz naucz., dzieł 108 wart. 20 złr. 26 ct.
„ 292. **Sędziszów,** pow. *ropczycki,* przy Kółku roln., kier. Józef Szczepanik naucz., dzieł 155 wart. 39 złr. 77 ct.
„ 293. **Rosochowaciec,** pow. *podhajecki,* przy Kółku roln., kier. Karol Jabłoński naucz., dzieł 144 wart. 34 złr. 28 ct.
„ 294. **Sucha,** pow. *żywiecki,* kier. Ant. Rudnicki naucz., dzieł 139 wart. 32 zł. 35 ct.
„ 295. **Gologóry,** pow. *złoczowski,* przy Kółku roln., kier. Emil Buchert organista, dzieł 129 wart. 30 złr. 59 ct.
„ 296. **Nozdrzec,** pow. *brzozowski,* przy Kółku roln., kier. ks. Stan. Schenker prob., dzieł 100 wart. 15 złr. 50 ct.
„ 297. **Domosławice,** pow. *brzeski,* kier. Ant. Glodt naucz., dzieł 103 wartości 18 złr. 24 ct.
„ 298. **Zawadka,** pow. *jasielski,* kier. Helena Strzelbicka wł. dóbr, dzieł 100 wart. 17 złr. 95 ct.
„ 299. **Węgierska górka**. pow. *żywiecki,* kier. Karolina Bierkowska wł. dóbr, dzieł 130 wart. 31 złr. 65 ct.
„ 300. **Sułkowice**, pow. *myślenicki,* kier. Wojciech Kalinowski naucz, dzieł 132 wart. 30 złr. 82 ct.
„ 301. **Jasienica,** pow. *myślenicki,* przy Kółku roln., kier. Tomasz Gatlik wł. realn., dzieł 114 wart. 26 złr. 43 ct.
„ 302. **Stara wieś,** pow. *limanowski,* przy Kołku roln., kier. ks. Kaz. Łazarski prob., dzieł 110 wart. 26 złr. 18 ct.
„ 303. **Limanowa,** pow. *limanowski,* kier. Jakób Bulanda wł. realn., dzieł 142 wart. 36 ołr. 6 ct.
„ 304. **Siersza** *), pow. *chrzanowski,* kier. Jan Stramski naucz., dzieł 148 wart. 43 złr. 82 ct.

*) Na żądanie Administracyi dóbr Krzeszowice, która postanowiła założyć wyłącznie dla górników w Sierszy czytelnię ludową imienia „Andrzeja hr. Potockiego“ odstąpił Wydział powyższe książki za zwrotem podanej ceny na własność Administracyi dóbr. W razie potrzeby założy Wydział dla gminy Siersza odrębną czytelnię ludową.

Nr. 305. **Andrychów**, pow. *wadowicki*, kier. Michał Mrugacz naucz., dzieł 165 wart. 48 złr. 46 ct.
„ 306. **Zawoja**, pow. *myślenicki*, przy Kółku roln., kier. Marcin Zemlik k. r., dzieł 140 wart. 39 złr. 26 ct.
„ 307. **Swoszowice**, pow. *wielicki*, przy Kółku roln., kier. Floryan Kotowski naucz., dzieł 104 wart. 28 złr. 11 ct.
„ 308. **Stojanów**, pow. *Kamionka strumiłowa*, przy Kółku roln., kier. ks. Jan Szuber prob., dzieł 154 wart. 41 złr. 44 ct.
„ 309. **Wróblowice**, pow. *tarnowski*, kier. Władysław Pietrzycki naucz., dzieł 105 wart. 19 złr. 94 ct.
„ 310. **Klikowa**, pow. *tarnowski*, przy Kółku roln., kier. Henryk Woefle naucz., dzieł 108 wart. 22 złr. 47 ct.
„ 311. **Wołowice**, pow. *krakowski*, przy Kółku roln., kier. Jan Kuźma naucz., dzieł 132 wart. 31 złr. 75 ct.
„ 312. **Stronie**, pow. *limanowski*, przy Kółku roln., kier. Marya Sullakówna naucz., dzieł 100 wart. 19 złr. 30 ct.
„ 313. **Giedlarowa**, pow. *łańcucki*, kier. Zdzisław Babka naucz., dzieł 136 wart. 33 złr 87 ct.
„ 314. **Drohobyczka**, pow. *przemyski*, kier. Karol Jakubowski naucz., dzieł 109 wart. 21 złr. 84 ct.
„ 315. **Tłuste**, pow. *Zaleszczyki*, kier. Józef Świderski aptekarz, dzieł 202 wart. 62 złr. 4 ct.
„ 316. **Jawornik ruski**, pow. *dobromilski*, przy Kółku roln., kier. Wawrzyniec Władyga, dzieł 111 wart. 23 złr. 4 ct.
„ 317. **Jaroszowice**, pow. *wadowicki*, kier. ks. Aleksy Bocheński prob., dzieł 111 wart. 23 złr. 90 ct.
„ 318. **Tomice**, pow. *wadowicki*, kier. ks. Aleksy Bocheński prob., dzieł 111 wart. 23 złr. 90 ct.
„ 319. **Zawadka**, pow. *wadowicki*, kier. ks. Aleksy Bocheński prob., dzieł 111 wart. 23 złr. 90 ct.
„ 320. **Targowisko**, pow. *bocheński*, przy Kółku roln., kier. Szymon Węgliński naucz., dzieł 103 wart. 17 złr. 75 ct.
„ 321. **Wrocanka**, pow. *krośnieński*, przy Kółku roln., kier. Józef Mercik naucz., dzieł 108 wart. 24 złr. 61 ct.
„ 322. **Osiek**, pow. *jasielski*, przy Kółku roln., kier. Wojciech Reymann naucz., dzieł 114 wart. 27 złr. 63 ct.
„ 323. **Paszyn**, pow. *nowosądecki*, kier. Marya Karasińska naucz., dzieł 107 wart. 24 złr. 64 ct.
„ 324. **Zawada**, pow. *nowosądecki*, kier. Jan Antosz gosp., dzieł 107 wartość 24 złr. 64 ct.
„ 325. **Dąbrówka polska**, pow. *nowosądecki*, kier. Józef Kościsz gosp., dzieł 107 wart. 24 złr. 64 ct.
„ 326. **Nadbrzezie**, pow. *tarnobrzeski*, kier. ks. Tomasz Stefanowski wik., dzieł 101 wart. 19 złr. 73 ct.
„ 327. **Sokolniki**, pow. *tarnobrzeski*, przy Kółku roln., kier. Jan Michalik naucz., dzieł 101 wart. 19 złr. 73 ct.
„ 328. **Turbia**, pow. *tarnobrzeski*, kier. Tomasz Prażniewski naucz., dzieł 101 wart. 19 złr. 73 ct.
„ 329. **Baranów**, pow. *tarnobrzeski*, kier. Piotr Sara naucz., dzieł 155 wartość 43 złr. 91 ct.
„ 330. **Tarnowiec**, pow. *jasielski*, kier. ks. Jan Puzon prob., dzieł 117 wartość 38 złr. 96 ct.
„ 331. **Toporzysko**, pow. *myślenicki*, kier. Józef Kłapa naucz., dzieł 91 wart. 19 złr. 75 ct.
„ 332. **Padew narodowa**, pow. *mielecki*, przy Kółku roln., kier. Józef Maziarski naucz., dzieł 118 wart. 29 złr. 50 ct.
„ 333. **Zarzecze**, pow. *nisiecki*, przy Kółku roln., kier. Dyonizy Martyni sekr. Kółka roln., dzieł 110 wart. 30 złr. 81 ct.
„ 334. **Kasina wielka**, pow. *limanowski*, przy Kółku roln., kier. Karol Orzechowski naucz., dzieł 114 wart. 29 złr. 16 ct.

Nr. 335. **Krosno**, pow. *limanowski*, przy Kółku roln., kier. Jan Stach naucz., dzieł 110 wart. 30 złr. 81 ct.

„ 336. **Wesoła**, pow. *brzozowski*, przy Kółku roln., kier. Leon Magierowski naucz., dzieł 121 wart. 29 złr. 4 ct.

„ 337. **Rudna wielka**, pow. *rzeszowski*, kier. Piotr Dobrowolski naucz., dzieł 114 wart. 28 złr. 26 ct.

„ 338. **Lipnik**, pow. *wielicki*, kier. Władysław Różycki naucz., dzieł 98 wartość 23 złr. 71 ct.

„ 339. **Przewóz**, pow. *wielicki*, kier. Józef Okoń gospodarz, dzieł 92 wartość 18 złr. 71 ct.

„ 340. **Lednica górna**, pow. *wielicki*, kier. Wojciech Nowak gosp., dzieł 105 wart. 25 złr. 89 ct.

„ 341. **Laskowa**, pow. *limanowski*, kier. Jan Pytel gosp., dzieł 102 wartość 24 złr. 61 ct.

„ 342. **Posada olchowska**, pow. *sanocki*, kier. Helena Herzówna naucz., dzieł 116 wart. 32 złr. 60 ct.

„ 343. **Brzesko**, pow. *brzeski*, kier. Stanisław Domasiewicz przew. kasyna miej., dzieł 129 wart. 43 złr. 58 ct.

„ 344. **Zagorzyn**, pow. *nowosądecki*, kier. Jan Myjak gospodarz, dzieł 92 wart. 23 złr. 55 ct.

„ 345. **Pruchnik polski**, pow. *jarosławski*, kier. Jan Feresz przewodn. czytelni polsk., dzieł 124 wart. 41 złr. 66 ct.

Czytelnie NN. 1 do 29 założono w latach 1882 i 1883, czytelnie NN. 30, 31 i wypożyczalnie NN. 32 do 36 w r. 1884, czytelnie NN. 37 do 50 w r. 1885, czytelnie NN. 51 do 68 w r. 1886, czytelnie NN. 69 do 100 w r. 1887, czytelnie NN. 101 do 137 w r. 1888, czytelnie NN. 138 do 196 w r. 1889, **czytelnie NN. 197 do 303 w r. 1890** zaś resztę od NN. 304 do 345 w I półroczu 1891 r.

Do 31 grudnia 1889 wysłano dzieł	26559	wart. 7168·33 złr.	w darze	2066	dzieł
W ciągu roku 1890 „ „	**12805**	„ **3368·63** „	„	**2983**	„
W I półroczu 1881 „ „	7151	„ 1900·21 „	„	—	
Razem więc wysłano dzieł . . .	46515	„ 12437·17 „	„	5049	„

Ogólna więc liczba wysłanych dzieł wynosi **51564.**

Wykaz czytelń według powiatów:

1. Biała	21	Z przeniesienia	169
2. Bochnia	16	21. Myślenice	24
3. Bzesko	9	22. Nisko	7
4. Brzozów	4	23. Nowy Sącz	13
5. Chrzanów	12	24. Nowy Targ	11
6. Dąbrowa	7	25. Pilzno	2
7. Dobromil	2	26. Podhajce	3
8. Gorlice	7	27. Przemyśl	3
9. Grybów	5	28. Ropczyce	12
10. Jarosław	3	29. Rzeszów	6
11. Jasło	4	30. Sanok	5
12. Kamionka strumiłowa	1	31. Tarnobrzeg	15
13. Kolbuszowa	2	32. Tarnopol	1
14. Kołomyja	1	33. Tarnów	9
15. Kraków miasto	8	34. Wadowice	18
16. Kraków powiat	22	35. Wieliczka	35
17. Krosno	8	36. Zaleszczyki	1
18. Limanowa	13	37. Zbaraż	1
19. Łańcut	11	38. Złoczów	1
20. Mielec	13	39. Żywiec	9
Do przeniesienia	169	Razem	345

SPRAWOZDANIE
dyrekcyi szkoły dla sług płci żeńskiej
w Krakowie
za rok szkolny 1890/91.

Wydział krakowskiego Towarzystwa oświaty ludowej na mocy zezwolenia c. k. Rady szkolnej krajowej z dnia 15 stycznia 1890 r. l. 557 otworzył w dniu 9 marca 1890 r. w zabudowaniu szkoły miejskiej na Smoleńsku w Krakowie bezpłatną szkołę dla sług żeńskich.

Dyrekcyą szkoły powierzył Wydział swemu członkowi, Julianowi Maciołowskiemu, dyrektorowi szkoły miejskiej na Smoleńsku, a to na mocy zezwolenia Wysokiej c. k. Rady szkolnej krajowej z dnia 9 marca 1891 r. l. 4029.

Do udzielania nauki religii upoważnił Najprzewieleb. Książęco-Biskupi Konsystorz rozporządzeniem z dnia 12 marca 1890 r. l. 107 WW. XX. Wawrzyńca Centta, kanonika honorowego podlaskiego, dyrektora szkoły PP. Franciszkanek i Teofila Jarynkiewicza, wikaryusza katedralnego.

Ks. Jarynkiewicz pełnił te obowiązki dotąd bez przerwy; ks. kanonik Centt był czynny do końca czerwca 1890 r. Z dniem 1 września 1890 r. w miejsce ks. kanonika Centta, objął obowiązki katechety ks. Dr. Zygmunt Lenkiewicz, prof. Uniw. Jagiellońskiego i pełnił je do chwili ustąpienia z katedry uniwersyteckiej i przeniesienia się na posadę kanonika katedry lwowskiej t. j. do końca kwietnia r. b., poczem objął po nim obowiązki katechety O. Wacław ze Zgromadzenia OO. Kapucynów.

Wysoka c. k. Rada szkolna krajowa w myśl art. 19 ustawy krajowej z dnia 1 stycznia 1889 upoważniła do udzielania nauki w tutejszej szkole nauczycielki krakowskich szkół ludowych. Na mocy tego upoważnienia czynne były w tutejszej szkole w upłynionym roku: pp. Augusta Stypkowska, Emilia Wyrobiszowna, Mieczysława Śleczkowska, Aleksandra Bukowska, Paula Spławińska, Helena Starczewska, Balbina Kulowna, Ewelina Pohowska, Marya Kośmińska, Jadwiga Wandasiewiczówna, Anna Chryścińska, Eugenia Borkowska, Antonina Mendelska, Ludwika Bojarska, Jadwiga Michnówna, Zofia Schwarzówna, Marya Dłuska, Eleonora Dłuska, Wanda Odrzywolska.

Wpisy do szkoły odbyły się w dniu 2 marca 1890 r., zaś uroczyste otwarcie szkoły w dniu 9 marca 1890 r. o godz. 3 po południu w sali muzeum przemysłowego miejskiego, przy ulicy Franciszkańskiej.

Na uroczystość tę przybył J. E. Ks. Kardynał Książę Biskup krakowski, Wydział Tow. oświaty ludowej z prezesem ks. kanonikiem Dr. Pelczarem na czele, członkowie Rady miejskiej i Rady szkolnej okręgowej oraz wiele znakomitych osób.

Otwarcia szkoły dokonał prezes krakowskiego Tow. oświaty ludowej ks. kanonik Dr. Józef Pelczar, podając do wiadomości, iż Towarzystwo własnym trudem i kosztem powołało do życia tę nową instytucyą w nadziei, że sługi żeńskie znajdą w niej naukę, jakiej dla religijno-moralnego i umysłowego podniesienia się niezbędnie potrzebują.

W podniosłych słowach przemówił J. E. ks. Kardynał zachęcając sługi do korzystania z dobrodziejstwa, jakiem jest dla nich nowo otwarta szkoła i udzielił zgromadzonym do tej pracy swego błogosławieństwa.

Dyrektor szkoły podał wreszcie do wiadomości zgromadzonych program szkoły, plan nauki i inne potrzebne wyjaśnienia.

Następnej niedzieli t. j. 16 marca 1890 roku o godzinie 3 po południu rozpoczęła się nauka według porządku statutem określonego w szkole na Smoleńsku i odtąd odbywała się każdej niedzieli od godz. 3—5 po południu.

Statystyka szkoły.

Szkoła składa się z trzech oddziałów, z których pierwszy i drugi dla wielkiego napływu uczennic musiał być podzielonym na dwie równorzędne grupy. Tym sposobem podział uczennic na oddziały i grupy był następujący:

Oddział I:	
grupa A. uczennic wpisanych	73
„ B. „ „	73
Oddział II:	
grupa A. „ „	63
„ B. „ „	56
Oddział III „ „	56
Razem wpisano uczennic	321

Szkołę otwarto, jak wyżej powiedziano, z końcem zeszłego roku szkolnego. Nauka trwała od połowy marca do końca czerwca t. j. trzy miesiące i pół. W tym czasie odbyło się 13 lekcyj niedzielnych, każda po 2 godziny, czyli 26 godzin nauki. W tych paru miesiącach nie wiele można było osiągnąć. Dlatego to rozpoczynając naukę po wakacyach w dniu 6 września 1890 r. postanowiono w dalszym ciągu prowadzić naukę przerwaną przed wakacyami. Tym sposobem ten pierwszy rok szkolny był dłuższy,

niż rok szkolny zwyczajny, bo liczył się od 16 marca 1890 r. do 14 czerwca 1891 r.

We wrześniu przyjmowano do szkoły te same uczennice, które przed wakacyami wpisały się były i tylko o ile nie stawiły się do szkoły dawniej wpisane, uzupełniano oddziały nowo wstępującemi. Tym sposobem od września 1890 r. zmienił się nieco skład oddziałów i był następujący:

Oddział I:			
grupa A.	wpisano	uczennic	69
„ B.	„	„	61
Oddział II:			
grupa A.	„	„	46
„ B.	„	„	46
Oddział III	„	„	33
Razem	wpisano	uczennic	255

Wszystkie uczennice były wyznania rzymsko-katolickiego.

W i e k u c z e n n i c. Najmłodsza uczennica miała lat $13^1/_2$; najstarsza 51 lat wieku.

C z a s n a u k i. Od dnia 16 marca 1890 r., w którym się odbyła pierwsza lekcya niedzielna, do dnia 7 czerwca 1891 r. t. j. ostatniego dnia nauki, w bieżącym roku szkolnym było ogółem 50 lekcyj niedzielnych; każda lekcya trwała od godz. 3 do 5 po południu, t. j. 2 godziny a więc było w tym czasie 100 godzin nauki.

Frekwencya.

Frekwencya w takiej szkole nie może nigdy iść w porównanie z frekwencyą zwyczajnych szkół, do których uczęszcza młodzież tylko tym obowiązkom oddana. Sługa nie zawsze mimo najlepszej woli może punktualnie przybywać do szkoły, bo to zależy od stosunków domowych, zezwolenia chlebodawców, różnych nieprzewidzianych przeszkód i t. p.

Jakkolwiek musimy tutaj wyrazić podziękowanie P. T. chlebodawcom, którzy przeważnie z całą gotowością, a nieraz i niewygodą dla siebie ułatwiali sługom sposobność chodzenia do szkoły, to jednak musimy stwierdzić, iż nie raz zniewolone były sługi przez chlebodawców zaniedbywać naukę i pozostać w domu dla koniecznych zajęć gospodarczych.

Niektóre znów sługi wpisywały się do szkoły z tem zastrzeżeniem, że tylko co drugą niedzielę mogą do szkoły chodzić, bo takie uzyskały od obowiązków zwolnienie.

Szkoła musiała te wszystkie okoliczności uwzględniać, chlebodawcom nie robić trudności i sługom ułatwiać korzystanie z nauki. I to nadmienić należy, że wiele sług wpisanych do szkoły, opuszczało ją po pewnym czasie bądź wskutek wydalenia się z miasta, bądź z powodu zmiany służby i t. p.

Okoliczności te usprawiedliwiają stan frekwencyi, który był następujący:

W	oddziele	I.	grupie	A	wpisanych	69	uczęszczających	43
„	„	„	„	B	„	61	„	34
„	„	II	„	A	„	46	„	25
„	„	„	„	B	„	46	„	28
„	„	III			„	33	„	23
				Ogółem	wpisanych	255	uczęszczających	153

Uczęszczało więc regularnie do szkoły 60% uczennic.

Nauka.

W myśl § 12 statutu udzielane były każdej niedzieli we wszystkich trzech oddziałach następujące przedmioty:

religia	1/2	godziny
język polski (wraz z gospodarstwem)	3/4	„
rachunki	1/2	„
śpiew	1/4	„
Razem	2	godziny

Zakres nauki był następujący:

A. W oddziale I (grupa A i B).

Z religii uzupełniono i utrwalono znajomość prawd religijnych, przykazań boskich i kościelnych, sakramentów świętych, wreszcie rozebrano i wyjaśniono 12 artykułów składu apostolskiego.

Z języka polskiego. Na podstawie elementarza uczono czytania i pisania, mianowicie zaznajomiono uczennice z alfabetem małym pisanym i drukowanym, następnie wyuczono pisanych i drukowanych liter wielkich i wreszcie doprowadzono do pewnej wprawy w powolnem czytaniu i wypisywaniu wyrazów i zdań.

Z rachunków. Wyuczono czterech działań w zakresie liczb 1—100 ustnie i piśmiennie na przykładach z życia praktycznego wziętych

Ze śpiewu. Celem nauki śpiewu było wyuczenie powszechnie używanych pieśni kościelnych i religijnych. Uwzględniając pory roku i ważniejsze uroczystości, śpiewano następujące pieśni: Serdeczna Matko!, Pod Twoję obronę, Gwiazdo morza, Ty, której berła; kolędy: Gdy się Chrystus rodzi, Mędrcy świata, Pójdźmy wszyscy, Bóg się rodzi, Wśród nocnej ciszy; pieśni na wielki post: Wisi na krzyżu, Jezu Chryste; pieśń Wielkanocną: Otrzyjcie już łzy; pieśni: Boga Rodzico!, Weź w swą opiekę; pieśni na Boże Ciało: Suplikacye, Przed tak wielkim Sakramentem, U drzwi Twoich; pieśni przygodne: Kiedy ranne, Kto się w opiekę, Wszystkie ranne dzienne sprawy.

B. W oddziale II:

Z religii. W obu grupach *A* i *B* wyczerpano następujący materyał naukowy: Uwagi wstępne o potrzebie nauki religii; o wa-

runkach godnego przyjęcia sakramentu pokuty; o Mojżeszu, jako wstęp do 10 przykazań boskich; tłómaczenie 10 przykazań boskich szczegółowo; o przykazaniach kościelnych; o roku kościelnym, o Zielonych Świątkach; o poście; o znaku krzyża świętego i o pacierzu.

Z języka polskiego. W obu grupach *A* i *B* były uczennice, które czytały już nieco druk przed przyjściem do szkoły, ale nie umiały pisać. Otóż przedewszystkiem wyuczono je pisania małego i wielkiego alfabetu w wyrazach i zdaniach. Ćwiczenia te piśmienne odpowiadały potrzebom codziennego życia.

Zaś na ustępach z odpowiedniej książki do czytania starano się wprawić uczennice do płynnego czytania i wyjaśniano treść ustępów, łącząc z tem uwagi i wskazówki tak moralne jak i praktyczne, do zawodu sługi zastosowane.

Uczennice grupy *A* czytały i wyjaśniały ustępy p. n. Król Łokietek tułaczem. Praca zamienia wszystko w złoto. Praca najpewniejszym skarbem. Św. Jan Kanty. Żołądek i członki. Trzej przyjaciele. Kmieć królem. Chleb kamienny. Kraków. Św. Izydor. Dzban z mlekiem. Sąsiedzi Przed tysiącem lat. Domowy złodziej. Poświęcenie Joasi. Braterska miłość.

Uczennice grupy *B* czytały znów ustępy p. n. Wielkość Boga. Cudowne ziele. Stara uroda. Dobrodziejstwo. Świątniki. Kmieć królem. Stópka królowej Jadwigi. Św. Jan Kanty. Św. Izydor. Św. Kinga. Kraków. Chrystus między ubogimi. Dzwony krośnieńskie. Jan Kochanowski. Hodowla ryb i rybołowstwo. Pasieki ruskie. Przed tysiącem lat. Bolesław Chrobry.

Z rachunków przerabiano praktyczne przykłady, zastósowane do stosunków służących, ustnie i piśmiennie.

Ze śpiewu. W obu grupach *A* i *B* śpiewano pieśni kościelne: Serdeczna Matko, Z tej biednej ziemi, Ojcze nasz, Pod Twoję obronę, Ty, której berło, Kto się w opiekę, Pieśni nieszporne; Pieśń do Anioła stróża, Kiedy ranne wstają zorze, W ciężkiej niedoli, Wszystkie nasze dzienne sprawy, Kolędy, Matko Niebieskiego Pana, Jezu Chryste, Zdrowaś Maryo, Boga rodzico! Już od rana rozśpiewana wielbij duszo Maryę!

C. W oddziale III:

Z religii był ten sam zakres nauki, jak w odd. II.

Z języka polskiego: *a)* Czytanie i wyjaśnianie ustępów: 1) z książki do czytania dla szkół przemysłowych: ust. 62. Czystość jako warunek zdrowia. 56. Odwaga w pracy. 61. Towarzystwo i przykład. 64. Bóg ponad wszystko. 92. Garncarstwo. 24. Jadwiga i Jagiełło. 21. Mieczysław i Dąbrówka. 22. Dzienny i roczny obrót ziemi. 59. Oszczędność. 76. Zbytek. 95. Tkaniny; 2) z książki do czytania dla nauki dopełniającej: ust. 23. Módl się i pracuj! 71. Przed tysiącem lat. 56. O rybach galicyjskich. 9. Chrystus Pan między ubogimi. 73. Kmieć królem. 43. Kraj rodzinny. 25. O złym i dobrym parobku. 135. Wyjazd do Ameryki.

136. Ojczyzna i ojcowizna. 137. Prawa i obowiązki. 138. Osada w Woli Amerykańskiej. 45. Kraków. 37. Wędrówka sumienia. 17. Św. Kinga. 15. Pięciu męczenników kazimierskich. 29. Kowal Młoteczek.

b) Ćwiczeń piśmiennych było 24. Stanowiły je odpisy z tablicy, dyktaty, wypracowania w formie odpowiedzi na pytania, jako streszczenie czytanych ustępów, następnie z zakresu gospodarstwa domowego, wreszcie krótkie, treści potocznej, listy.

c) Z zakresu gospodarstwa domowego i higieny uczono:

1) O zakupnie i przechowywaniu środków pożywienia: mięsa, ryb, jarzyn, legumin, nabiału, kawy i herbaty;

2) o sporządzaniu potraw mięsnych, pieczeniu ciasta, przyczem podano niektóre szczegółowe przepisy kucharskie, tyczące innych zwykłych potraw;

3) o praniu, z podaniem szczegółowych przepisów prania materyj kolorowych, wełnianych i delikatnych tkanin; o sposobach wywabiania rozmaitych plam;

4) o odzieży ze względów praktycznych, rozpoznawanie materyj wełnianych, bawełnianych, lnianych;

5) o odzieży ze względów higienicznych;

6) o utrzymanin czystości skóry (ciała).

Z rachunków. Rachunek pamięciowy: rozwiązywanie zagadnień rachunkowych z życia praktycznego zapomocą wnioskowania. Poznanie miar i wag metrycznych.

Rachunek pisemny: obejmował operowanie cyframi na wszystkie cztery działania również na przykładach praktycznych do potrzeb zawodowych zastósowanych.

Ze śpiewu: ćwiczono w śpiewie pieśni kościelnych, jak w oddziałach poprzednich, przyczem zwracano baczną uwagę na poprawność, czystość i pewność intonacyi.

Ćwiczenia religijne.

Obok zwykłej nauki religii, w każdym oddziale według planu naukowego udzielonej, odbywały się przed Wielkanocą przez trzy niedziele, t. j. 8, 15 i 22 marca 1891 r. nauki w kościele PP. Felicyanek na Smoleńsku, mające na celu należyte przygotowanie uczennic do spowiedzi św. Nauki te wygłosił prezes Tow. oświaty ludowej JMci ks. kanonik Dr. Józef Pelczar, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Wypożyczalnia książek do czytania i przybory szkolne.

W myśl §. 18 statutu szkoły dla sług założył Wydział Tow. krak. oświaty ludowej dla tutejszych uczennic bezpłatną wypożyczalnię książek do czytania pod zarządem dyrekcyi szkoły. W tym

celu przysłał Wydział do użytku tutejszej czytelni 257 książek w 268 tomach, wartości 85 złr. 28 ct.

Prócz tego zakupił Wydział i oddał do użytku szkoły 40 egzemplarzy książki do czytania dla szkół uzupełniających za kwotę 24 złr., oraz zaopatrzył szkołę we wszystkie przybory do pisania, jak tabliczki, rysiki, zeszyty, pióra, atrament etc.

Rada szkolna okręgowa miejska tutejsza podarowała na użytek szkoły 140 egzempl. starego elementarza, który z powodu zaprowadzenia nowego z tutejszych szkół ludowych usunięto. Tym sposobem szkoła zaopatrywała wszystkie uczennice w przybory do nauki.

Uczennice oddziału II (obu grup *A* i *B* i oddziału III. t. j. te, które druk jako tako czytały, wypożyczały zaś każdej niedzieli po godzinach naukowych książki, które w wolnych chwilach w domu czytały. Ruch w wypożyczalni był bardzo znaczny. Z oddziału II grupy *A* wypożyczało książki do czytania ogółem 28 uczennic i przyczytało 169 książek, z grupy *B*, 27 uczennic 132 książki, z oddziału III 20 uczennic 266 książek, razem korzystało w roku upłynionym z tutejszej wypożyczalni 75 uczennic.

Uroczyste zakończenie roku szkolnego

Odbyło się w dniu 14 czerwca 1891 roku o godzinie 3 po południu w sali muzeum przemysłowego miejskiego.

Na uroczystość tę zaprosił Wydział krak. Tow. oświaty ludowej Reprezentantów Rady szkolnej okręgowej, książęco-biskupiego Konsystorza, Rady miejskiej oraz chlebodawców uczennic.

Po odśpiewaniu pieśni nabożnej zagaił uroczystość prezes krak. Tow. oświaty ludowej ks. kanonik Dr. Pelczar, poczem uczennice odpowiadały z religii, języka polskiego, gospodarstwa domowego i rachunków.

Po popisie dyrektor szkoły, Julian Maciołowski, złożył sprawozdanie roczne, poczem nastąpiło rozdanie nagród.

Na wniosek konferencyi nauczycielskiej udzielił Wydział krak. Tow. oświaty ludowej na nagrody dla odznaczających się pilnością uczennic: *a)* w gotówce 46 złr., *b)* w książkach 75 egzemplarzy książek treści religijnej, moralnej i historycznej.

Kwotę pieniężną rozdzielono na pojedyncze nagrody po 4 i 3 złr., ulokowane w książeczkach krak. pow. Kasy Oszczędności. Nagród pieniężnych w kwotach po 3 i 4 złr. rozdano 13, w książkach 65.

Po rozdaniu nagród zabrał głos prezes krak. Tow. oświaty ludowej, ks. Dr. Pelczar, i w wymownych słowach podniósł bezinteresowną a gorliwą i skuteczną pracę dyrektora szkoły, ks. ks. katechetów i pań nauczycielek, dziękując im gorąco za poświęcenie tej szkole chwil może jedynych, których po trudach zawodowej pracy na wypoczynek użyć mogą. Również wyraził podziękowanie chlebodawcom, za chętne ułatwianie sługom korzystania

ze szkoły. Zwrócił się następnie z gorącem słowem zachęty do sług, aby i nadal ze szkoły korzystały, a tym, które szkołę opuszczają, dał kilka zbawiennych rad i wskazówek, których się w swem życiu trzymać mają. Wreszcie podziękował przedstawicielowi J. E. księdza kardynała, księcia Biskupa krakowskiego, J. W. ks. prałatowi Matzkemu, Reprezentantom Rady miejskiej, Rady szkolnej i obecnym gościom za udział w niniejszej uroczystości.

Do słów tych przyłączył J. W. rektor Dr. Zoll imieniem Rady miejskiej podziękowanie dyrekcyi i gronu nauczycielskiemu za gorliwą bezinteresowną, a tak pięknymi rezultatami odznaczającą się pracę w tej szkole.

Po tych przemówieniach zakończono uroczystość odśpiewaniem pieśni nabożnej.

Kraków dnia 14 czerwca 1891.

Julian Maciołowski
dyrektor szkoły.